

Barometrul afacerilor de tip startup din România

Ecosistemul afacerilor la început de drum

A doua ediție - 2017

Barometrul afacerilor de tip startup din România

De ce un barometru al startup-urilor?

2017 este al cincilea an în care **EY România** este alături de antreprenorii români prin analize ale mediului în care oamenii cu inițiativă pot să își dezvolte proiectele antreprenoriale.

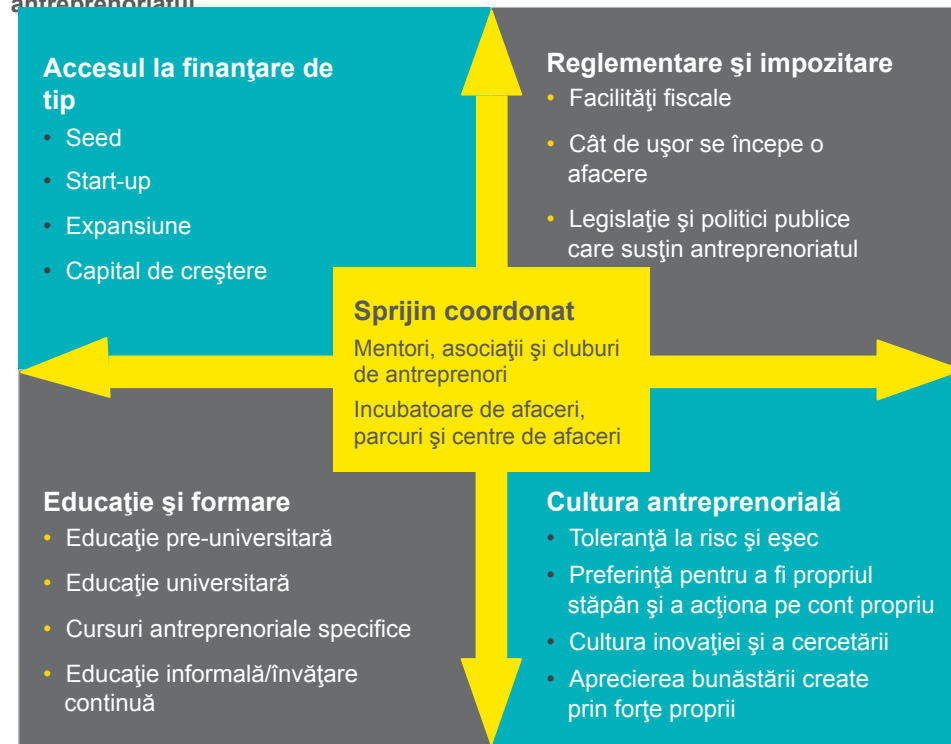
Urmând celor trei ediții ale **Barometrului EY al antreprenoriatului românesc** și altor trei studii dedicate educației și culturii antreprenoriale în rândul studenților, respectiv afacerilor de familie, ne-am propus să luăm pulsul în anul 2015 afacerilor aflate la început de drum. Intenția s-a născut observând dinamismul startup-urilor din România și interesul în creștere vizibilă din partea tinerilor români pentru domeniul antreprenoriatului.

Ne-am asociat în acest demers cu unul dintre cele mai dinamice centre dedicate startup-urilor din București, **Impact Hub**. Mulțumim Impact Hub și Startarium pentru sprijinul oferit în colectarea tuturor răspunsurilor.

Prima ediție a studiului a fost publicată în anul 2016, plecând de la un chestionar aplicat în perioada 2 septembrie-15 decembrie 2015. Această a doua ediție a barometrului analizează răspunsurile a 357 fondatori ai unei afaceri de tip startup din România cu privire la stadiul de dezvoltare a celor **cinci piloni EY** de susținere a antreprenoriatului: **impozitare și reglementare, acces la finanțare, ajutor coordonat, cultură și educație antreprenorială**. Întrebările chestionarului nu s-au dorit exhaustive, atingând aspectele cele mai importante ale celor cinci piloni, având în vedere perspectiva antreprenoriatului de startup.

Studiul are la bază un chestionar aplicat în perioada **3 august-31 octombrie 2017**.

Cadru de dezvoltare a antreprenoriatului: cei cinci piloni care facilitează antreprenoriatul

A glass jar of colorful candies is tipped over on a blue wooden surface, with many candies scattered around it. The candies are in various colors including red, yellow, purple, blue, green, pink, and brown. A yellow text box is overlaid on the left side of the image.

Ecosistemul startup-urilor românești și antreprenorul român de startup

Barometrul afacerilor de tip startup din România

Profilul antreprenorului de startup

Sunt tânăr. Sunt dispus să muncesc din greu și să îmi asum riscuri pentru a obține ceea ce îmi doresc.

Sunt la început de drum

45% Conduc un startup cu mai puțin de 1 an vechime

Muncesc din greu pentru a avea propria afacere

9.2h Orele pe care le muncesc antreprenorii de startup în medie pe zi pentru a crește afacerea

Sunt dispus să îmi asum riscuri singur, dar și în parteneriat

48% Sunt asociați cu cel puțin un co-fondator în afacere

Fondurile proprii sunt finanțarea de bază

78% Și-au început afacerea cu fonduri proprii (economii, împrumut de nevoi personale, salariu)

Sunt tânăr

63% Dintre antreprenorii de startup au între 21-35 de ani

Expunerea la antreprenoriat

69% Sunt la prima inițiativă antreprenorială

Câștig mai mult decât în 2015

59%

Dintre antreprenorii de startup câștigă mai puțin de 1.000 EUR pe lună, dar tendința este pozitivă, 41% dintre respondenți câștigând peste 1.000 EUR, comparativ cu 29% în 2015

Barometrul afacerilor de tip startup din România

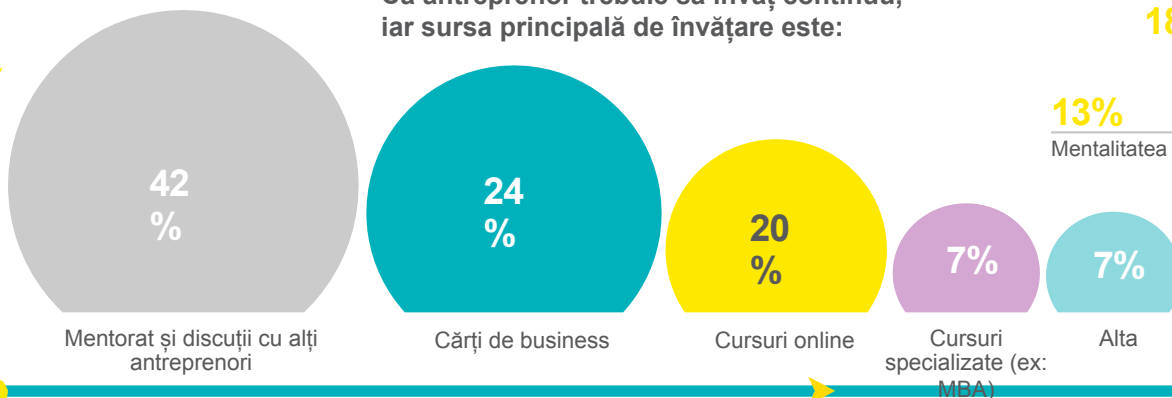
Ce spun antreprenorii de startup-uri

Am nevoie de educație specifică pentru a-mi dezvolta afacerea

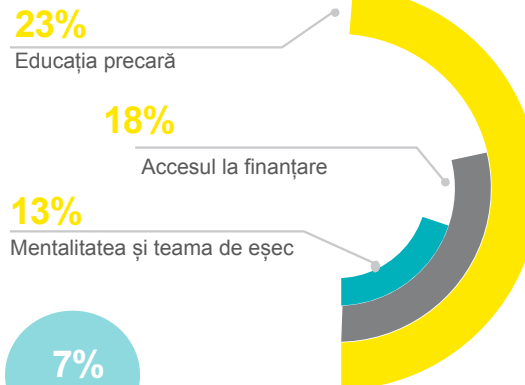

Mentoratul este a treia cea mai importantă inițiativă pe termen lung pentru dezvoltarea antreprenoriatului, după acceleratoare/incubatoare și programe guvernamentale

Ca antreprenor trebuie să învăț continuu, iar sursa principală de învățare este:

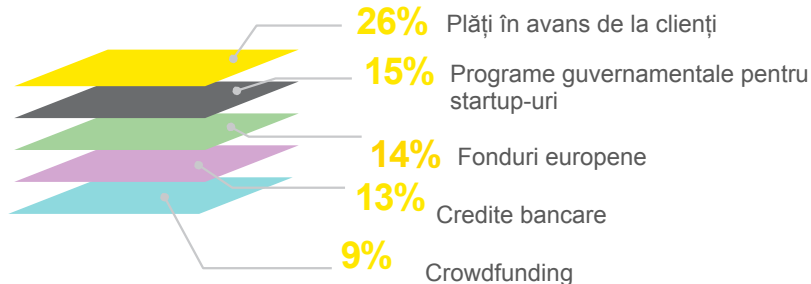

Care considerați că este cel mai important obstacol pentru antreprenori în începerea și dezvoltarea unei afaceri în România

Am nevoie de ajutor pentru accesul la finanțare

Programele guvernamentale și fondurile europene sunt în top 5 soluții de finanțare...

...dar a crescut cererea de soluții mai eficiente de finanțare din partea statului

De la **5%** la prima ediție a studiului, la **27%** la ediția curentă

Barometrul afacerilor de tip startup din România

Ce spun antreprenorii de startup-uri

Vreau ca societatea românească să tolereze eșecul în afaceri

68%

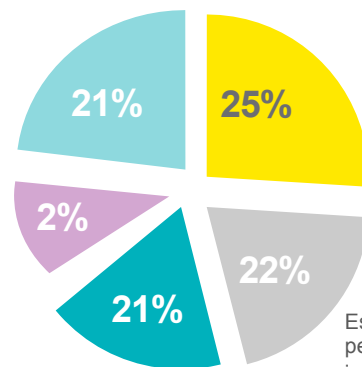
dintre antreprenorii de startup cred că eșecul în afaceri este penalizat de societate

Cum este perceput eșecul în afaceri în România

Este un eșec în carieră

Nu are nici un impact asupra viitoarelor inițiative de afaceri

Este un prilej de învățare

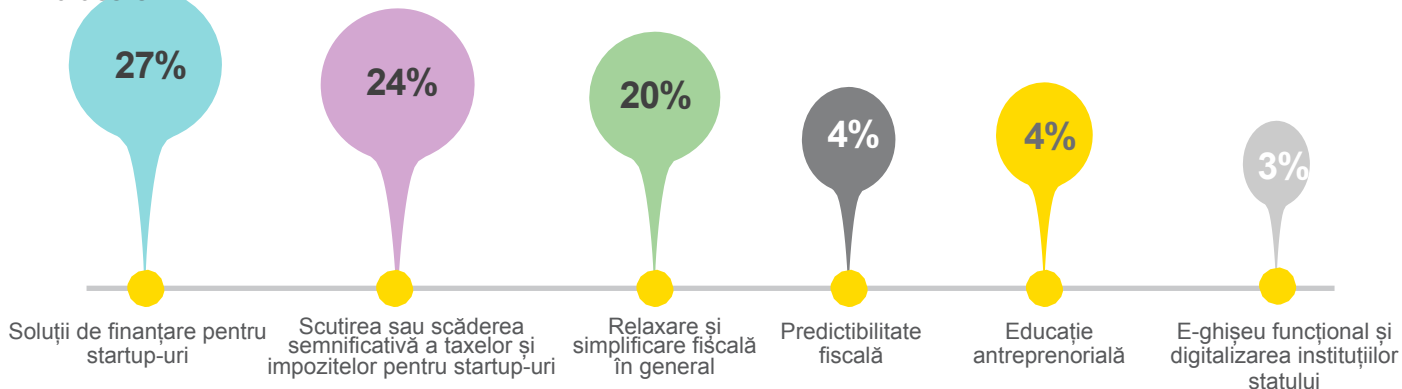
Am nevoie să fiu lăsat să dezvolt o afacere

51%

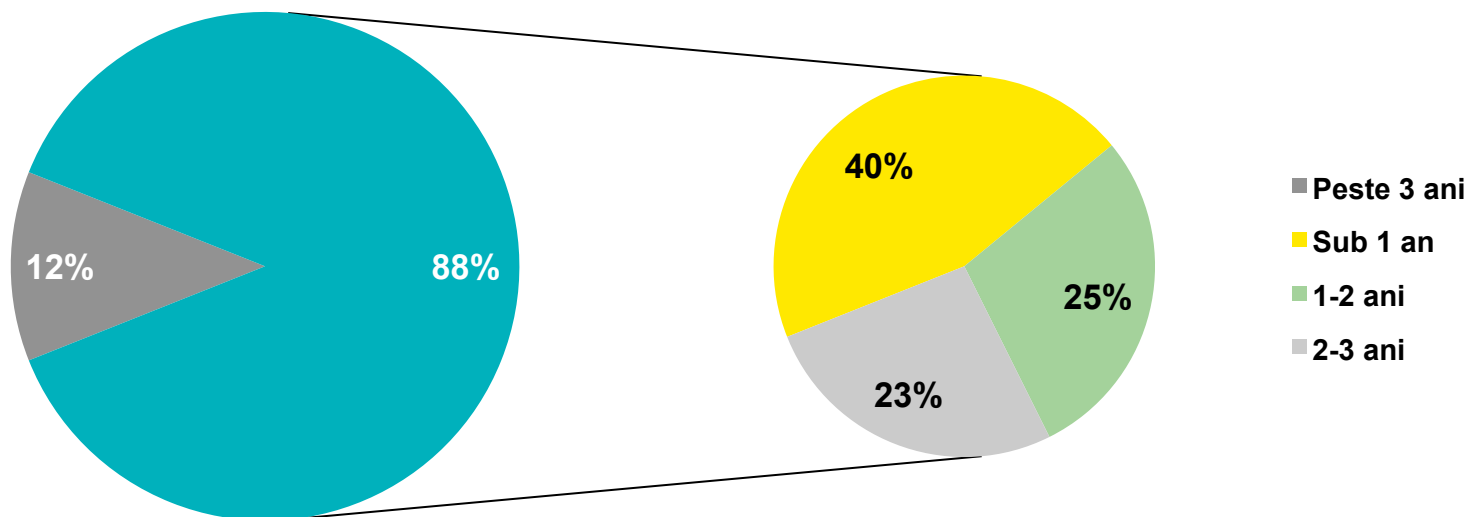
cred că măsuri care țin de regimul de fiscalitate și reglementare, cuplat cu funcționarea instituțiilor publice, reprezintă direcția cu cel mai mare impact în dezvoltarea antreprenoriatului

Măsura guvernamentală care ar avea cel mai mare impact în susținerea celor care vor să demareze o afacere:

Profilul antreprenorului aflat la început la drum

Care este vechimea startup-ului? (un singur răspuns)

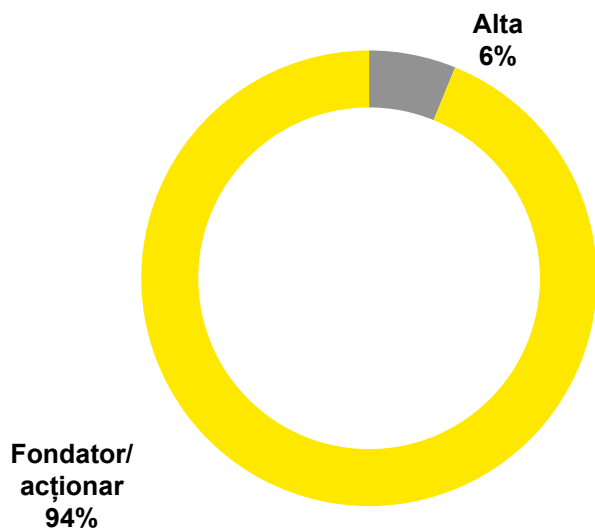

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017

Dintre cei 406 de antreprenori care au răspuns întrebărilor **Barometrului afacerilor de tip startup din România**, 88% dintre aceștia conduc afaceri cu o vechime mai mică de trei ani. Având în vedere că o definiție de facto a companiei de tip startup este dificil să atingă consensul specialiștilor care studiază acest tip de companie, am ales ca principiu funcțional de selecție a startup-urilor pe cel temporal, și anume criteriul existenței de sub 3 ani pe piață. Așadar studiul de față analizează răspunsurile celor 357 antreprenori care au indicat o vechime a companiei mai mică de trei ani calendaristici.

1.2

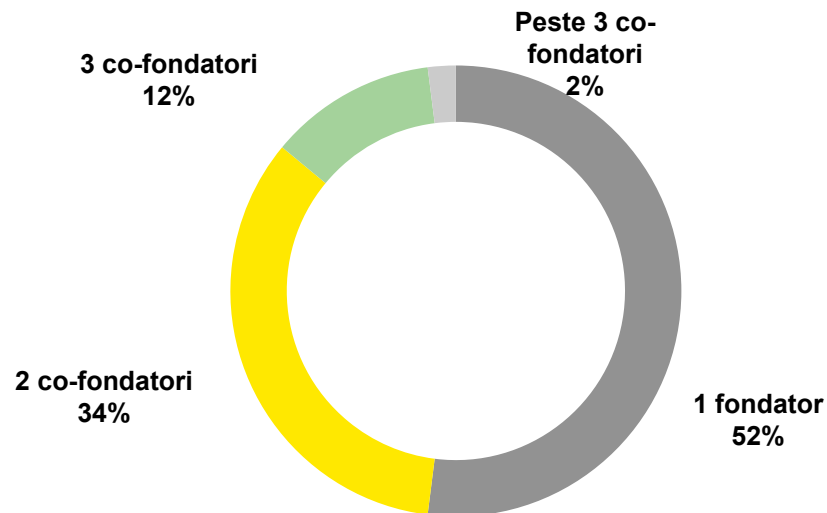
Care este poziția pe care o ocupați în companie? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

1.3

Câți cofondatori sunt în start-up? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

Majoritatea largă a celor respondenți sunt antreprenori în startup, 94% dintre ei fiind fondatori sau acționari. Cele mai multe startup-uri au un singur fondator, dar există și situația în care firma are mai mult de 3 co-fondatori (2%). Per total, numărul firmelor cu un singur acționar (52%) este aproximativ egal cu cel al celor care au doi sau mai mulți co-fondatori (48%).

Conform ***The Founder's Dilemma***, semnată de Noam Wasserman, doar 16,1% dintre startup-urile de mare potențial au un singur fondator. Atunci când compania este creată de o echipă de fondatori, în 43% dintre cazuri acestea sunt alcătuite din prieteni, 25% din foști colegi și 11% din membri de familie.

Câte ore munciți în medie într-o zi? (un singur răspuns)

9,2h

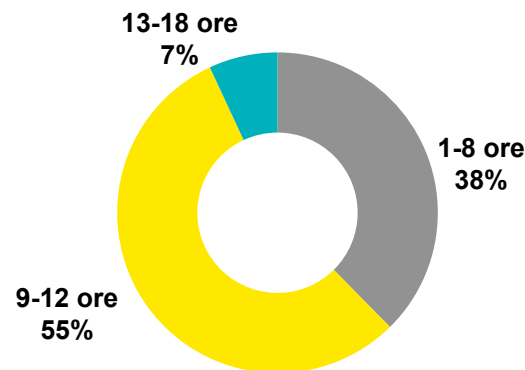
Numărul mediu de ore/zi
dedicate afacerii de un
antreprenor de startup

10h

Este mediana orelor petrecute
de antreprenorii de startup în
cadrul afacerii în fiecare zi

10h

Cei mai mulți antreprenori
cu un startup petrec 10 ore
pe zi în creșterea afacerii

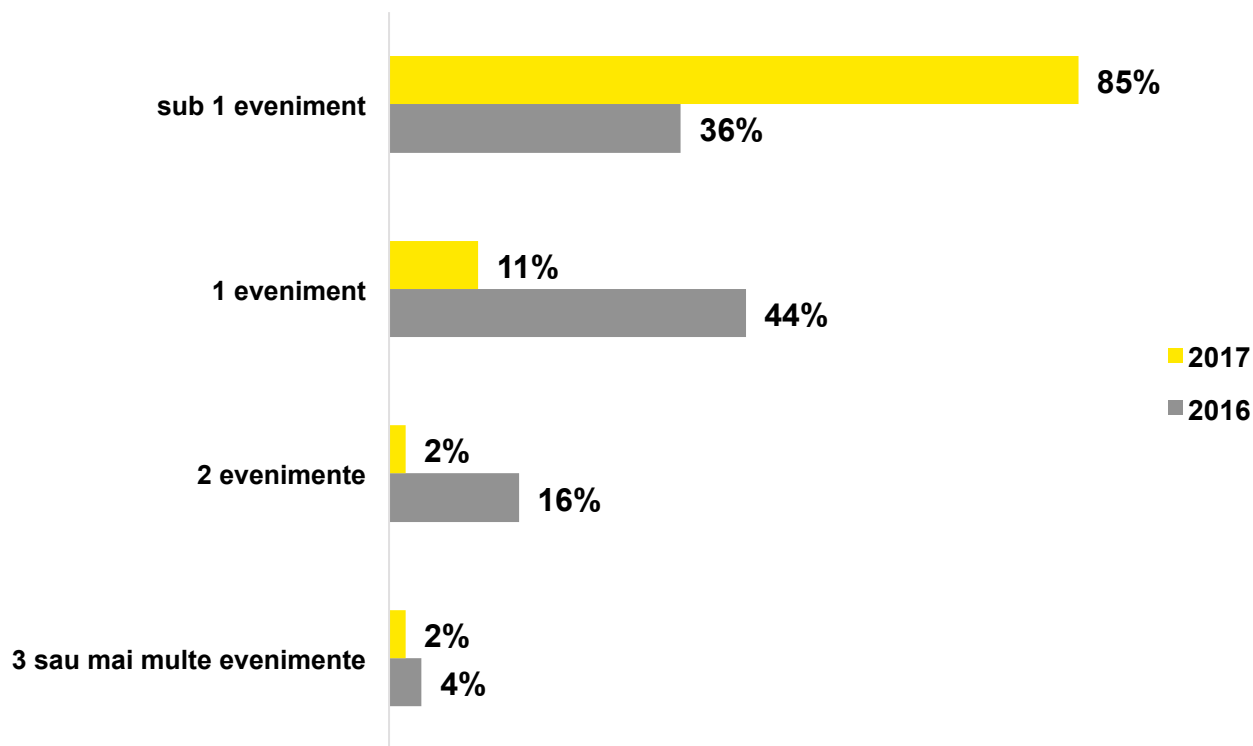

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

Cei mai mulți antreprenori aflați la început de drum dedică 10 ore afacerii lor în fiecare zi, la fel ca la prima ediție a studiului, ceea ce înseamnă că lucrează cu 16% mai mult decât angajații cu normă întreagă din România. Conform Eurostat, angajații români lucrează în medie 39,8 ore pe săptămână.

Deși cei mai mulți dedică 10 ore afacerii, 7% dintre antreprenori depășesc limita de treisprezece ore, unii dintre aceștia ajungând chiar la 20 ore de muncă în fiecare zi, conform răspunsurilor înregistrate la această întrebare.

La câte evenimente de networking participați în medie într-o săptămână? (răspuns deschis)

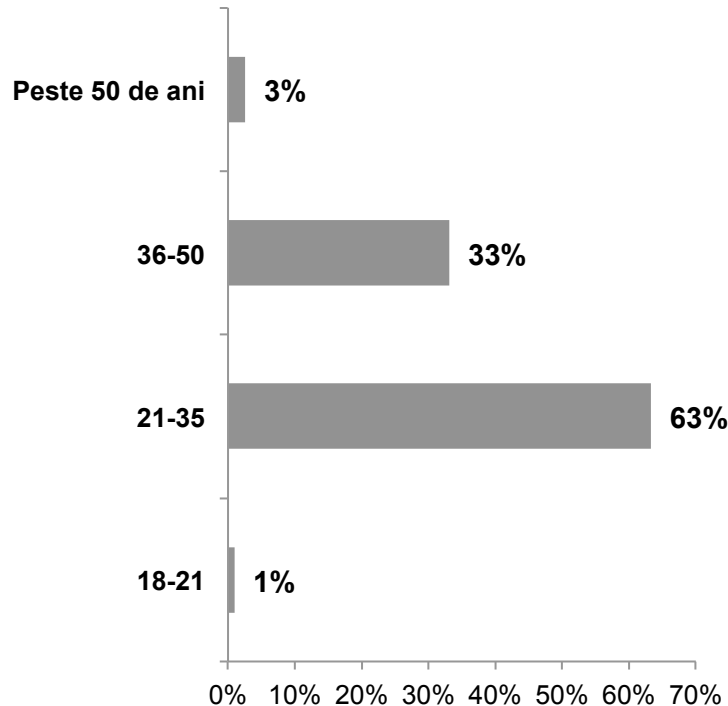

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Față de anul 2016, se poate observa o scădere a numărului de evenimente la care antreprenorii participă. Dacă în raportul publicat în anul 2016, 64% dintre respondenți mergeau la cel puțin un eveniment de networking pe săptămână, la ediția din acest an 85% dintre respondenți spun că participă la mai puțin de un eveniment pe săptămână. Scăderea numărului de evenimente de networking poate fi explicată prin favorizarea altor tipuri de marketing a afacerii (online, întâlniri unu la unu), dar și prin creșterea oportunităților de business, odată cu creșterea economiei. Astfel, antreprenorii au identificat mai ușor clienți.

1.6

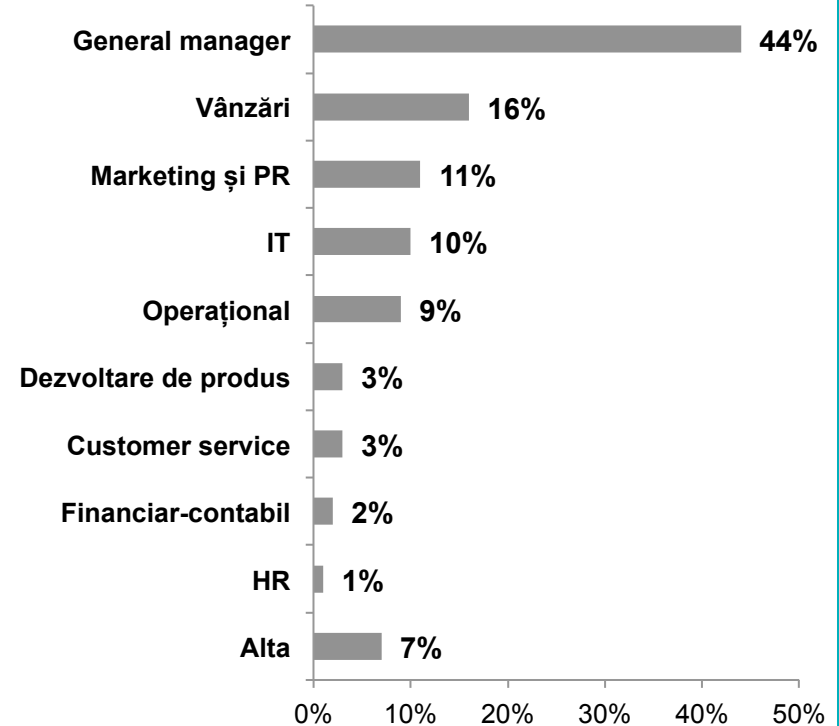
În ce interval de vârstă vă situați?
(un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

1.7

Ce funcție de business vă place cel mai mult să îndepliniți în startup?
(un singur răspuns)

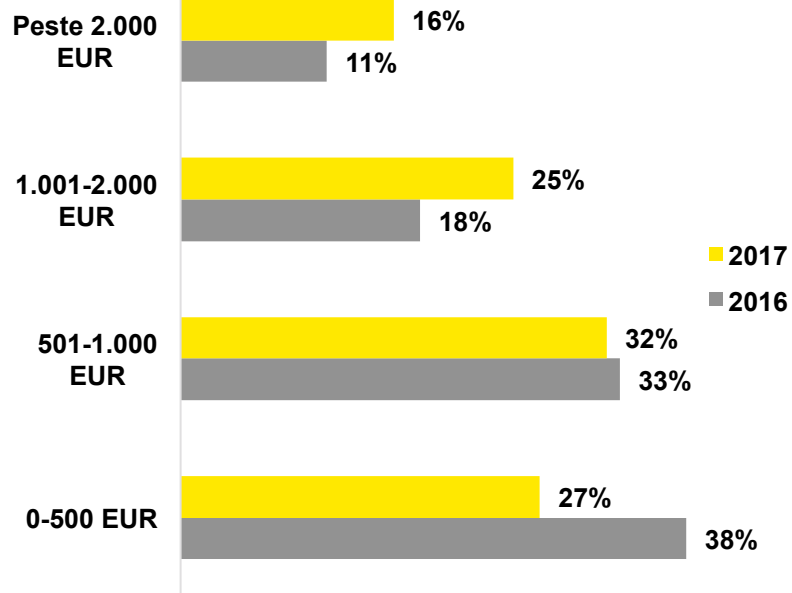
Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

Cei mai mulți dintre respondenții **Barometrului afacerilor de tip startup din România** se află în intervalul de vârstă 21-35 de ani, extremele fiind relativ egal distribuite: 3% au peste 50 de ani, iar 1% au sub 21 de ani.

Funcția de business cel mai des citată ca fiind cea mai interesantă pentru antreprenori este cea de General manager, urmată de vânzări, marketing și PR, la celălalt pol aflându-se funcția financiar-contabilă și cea de HR.

1.8

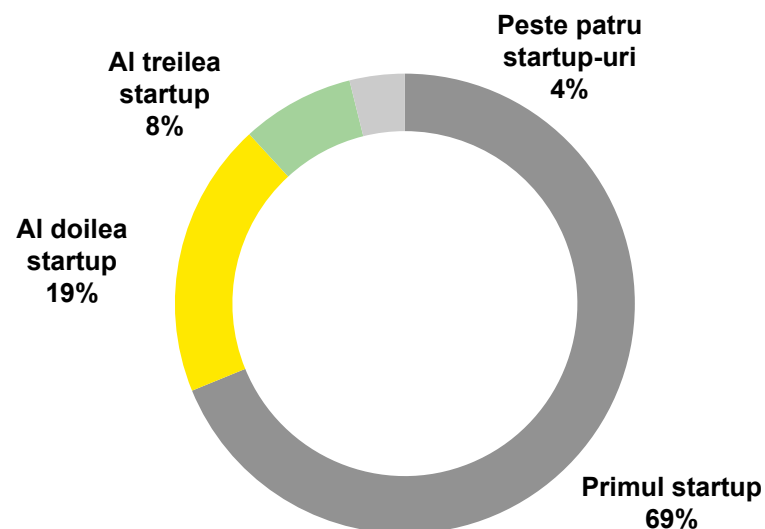
Care este nivelul actual al veniturilor voastre personale lunare? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

1.9

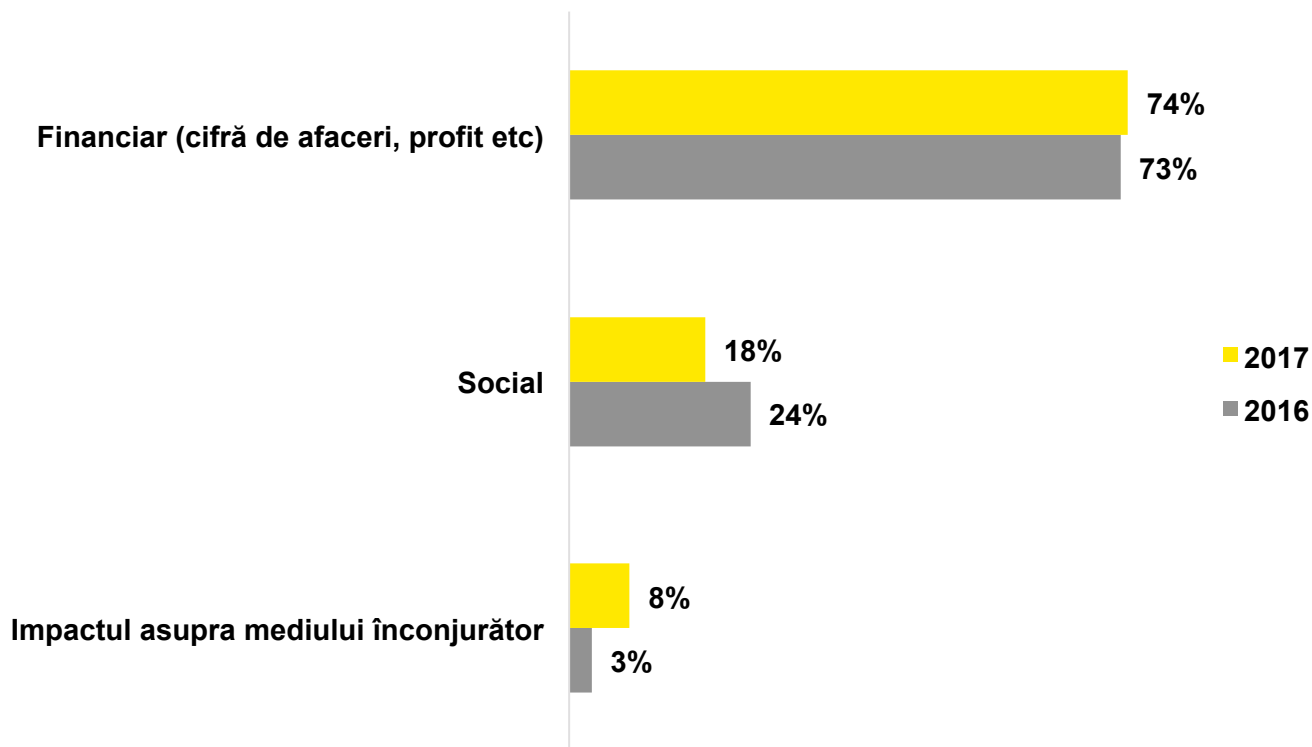
La a câta inițiativă de tip start-up sunteți? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

Față de studiul publicat anul trecut, se observă o creștere a veniturilor personale ale antreprenorilor de startup. Procentul celor care au venituri lunare sub 500 EUR este în scădere cu 11 puncte procentuale. Sunt cu 5 puncte procentuale mai mulți respondenți care sar de un venit de 2.000 EUR pe lună și cu 7 puncte mai mulți cei care câștigă între 1.000 și 2.000 EUR pe lună. În România, venitul mediu net în luna septembrie 2017 s-a ridicat la 518 EUR. De asemenea, cei mai mulți respondenți (69%) se află la prima companie fondată, în timp ce 12% au creat deja cel puțin două startup-uri până la firma actuală. Antreprenorii în serie sunt cotați în general cu șanse mai mari de reușită, inclusiv de investitorii de tip venture capitalists.

Care este cel mai important criteriu în evaluarea rezultatului start-up-ului, pentru voi? (un singur răspuns)

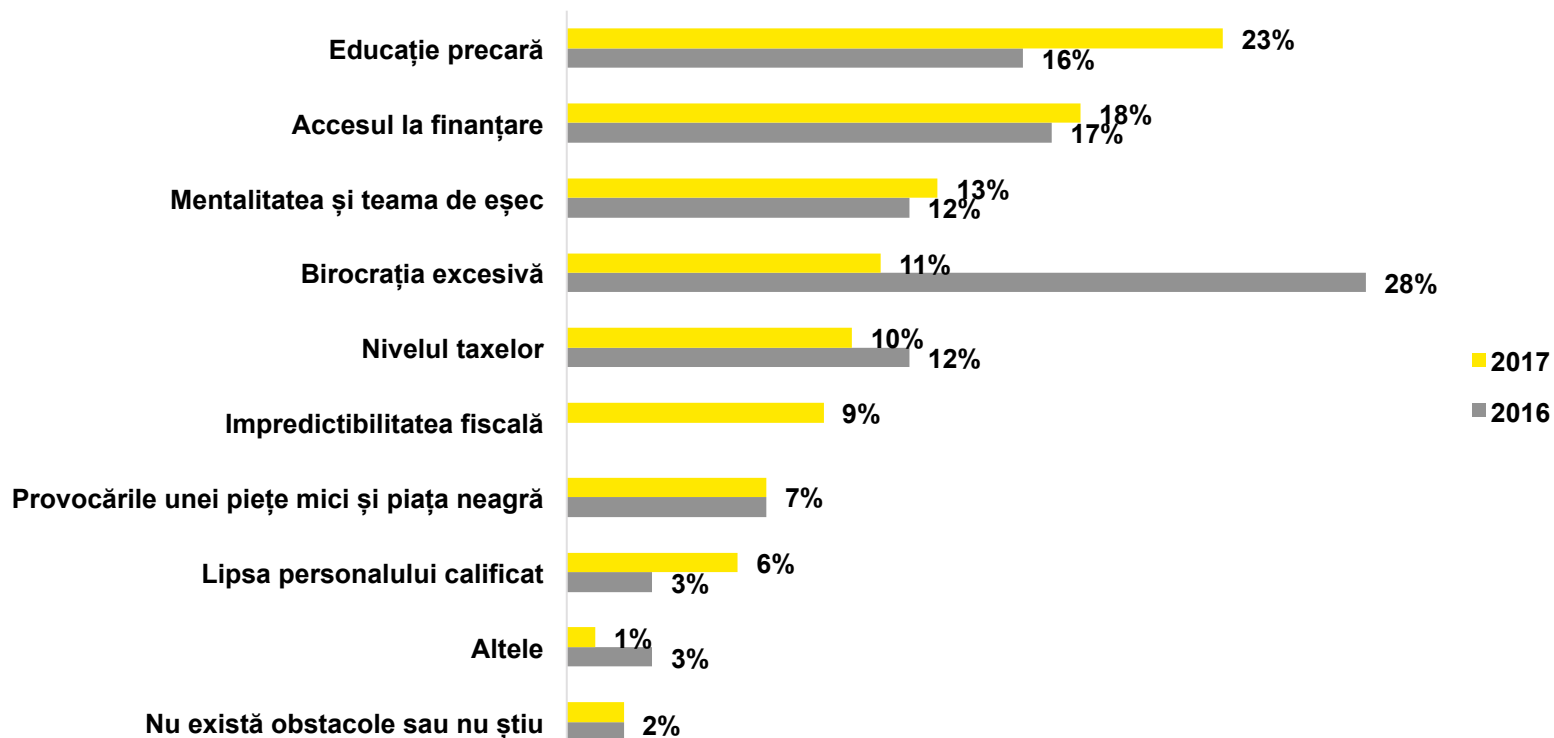

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Companiile respondente studiului **Barometrul afacerilor de tip startup din România** se identifică în primul rând prin obiectivul financiar al afacerii, față de 26% dintre ele care au ca prim scop rezultatul social (inclusiv de mediu). Faptul că aproximativ o pătrime dintre respondenți a ales obiectivul social demonstrează alinierea la tendința mondială de creștere a importanței afacerilor sociale în ponderea inițiativelor antreprenoriale. Afacerile sociale sunt acelea care aplică principiile de business pentru a aborda o problemă socială.

Educație antreprenorială

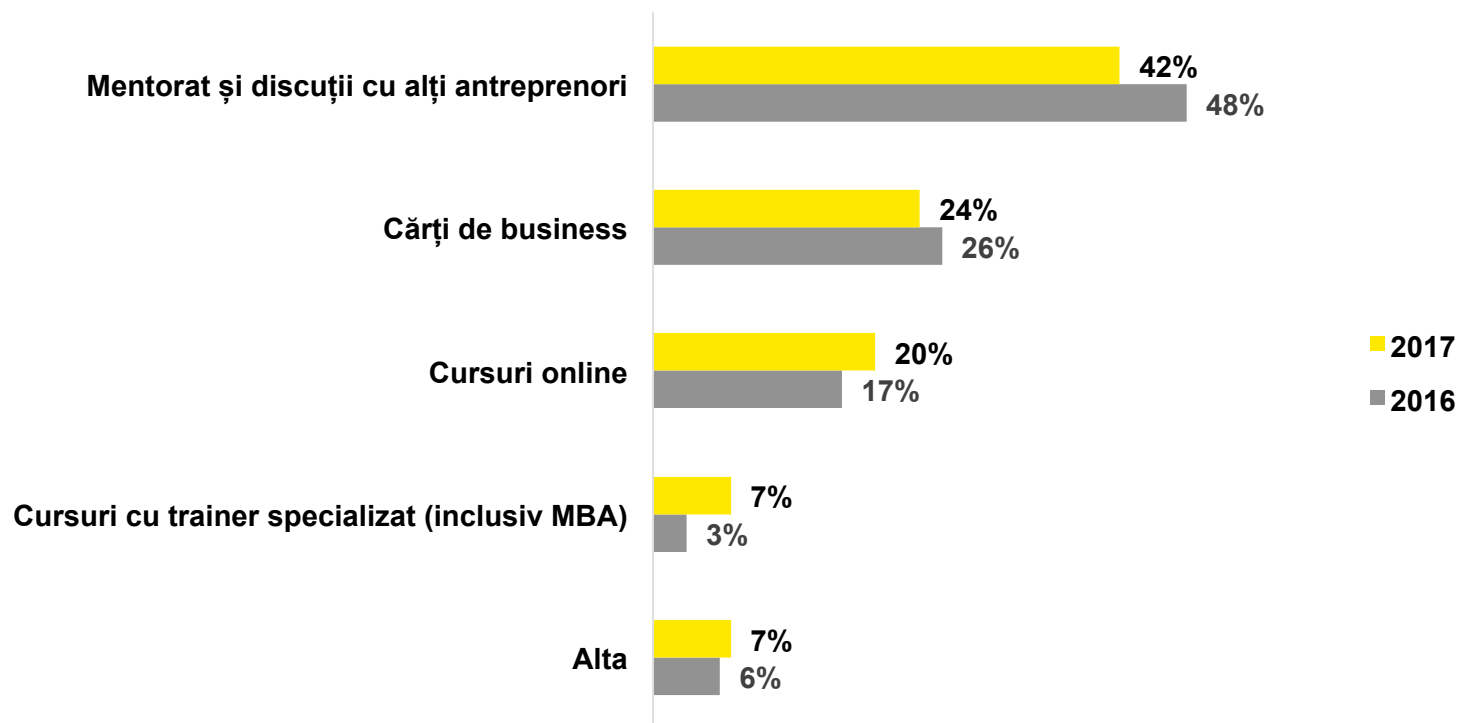
Care considerați că este cel mai important obstacol pentru antreprenori în începerea și dezvoltarea unei afaceri în România? (răspuns deschis)

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Pentru prima dată în cadrul barometrelor EY dedicate antreprenorilor dar și comparativ cu prima ediție a Barometrului EY și Impact Hub al afacerilor de tip startup, birocrăția scade semnificativ în opțiunile antreprenorilor, educația precară ocupând primul loc în topul celor mai importante obstacole pentru cei care vor să înceapă și să dezvolte o afacere în România. Acest răspuns indică o conștientizare a importanței educației antreprenoriale și a lipsei acesteia, fie că este de business, legată de finanțare, marketing, leadership, vânzări sau alte zone care țin de dezvoltarea unei afaceri de la zero. Accesul la finanțare și teama de eșec sunt al doilea, respectiv al treilea obstacol, resimțite de antreprenori.

Care este sursa principală de învățare pe care o utilizați ca antreprenor? (un singur răspuns)

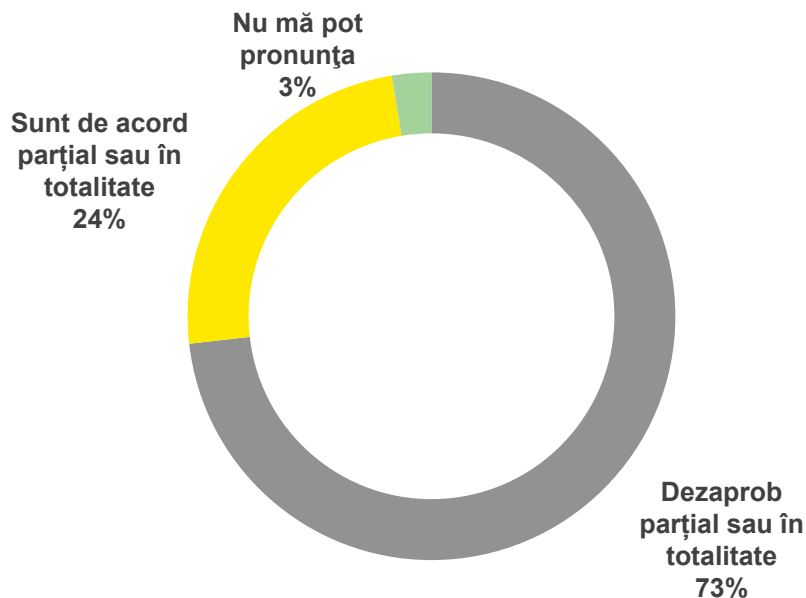

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Educația antreprenorială este diferită față de educația academică tradițională și presupune sădirea unor aspirații și atitudini unice antreprenorilor, care nu se pot dezvolta decât prin contactul cu poveștile antreprenoriale de succes și prin contactul cu antreprenori care au reușit. De aceea, aproape jumătate dintre respondenți au indicat mentoratul și discuțiile cu alți antreprenori ca fiind principala lor sursă de învățare (44%). Totuși mentoratul a scăzut în opțiunile antreprenorilor, în ciuda faptului că mentoratul este indicat din ce în ce mai mult de antreprenori ca având o importanță foarte mare pentru ei (a se vedea răspunsurile ulterioare). Explicația pentru această scădere poate consta într-o cerere din ce în ce mai mare pentru acest tip de învățare, care nu poate fi susținută de antreprenorii maturi, în mod special într-o economie în plină expansiune care lasă mai puțin timp la dispoziție acestora pentru a se dedica mentoratului.

6.2

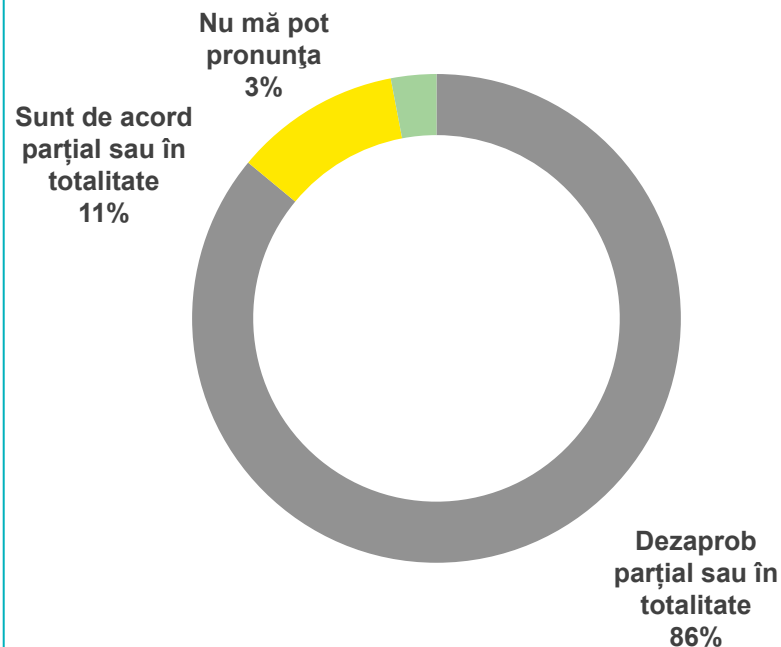
Considerați că educația primită de tinerii români în școală/universitate îi pregătește pentru a deveni antreprenori? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

6.3

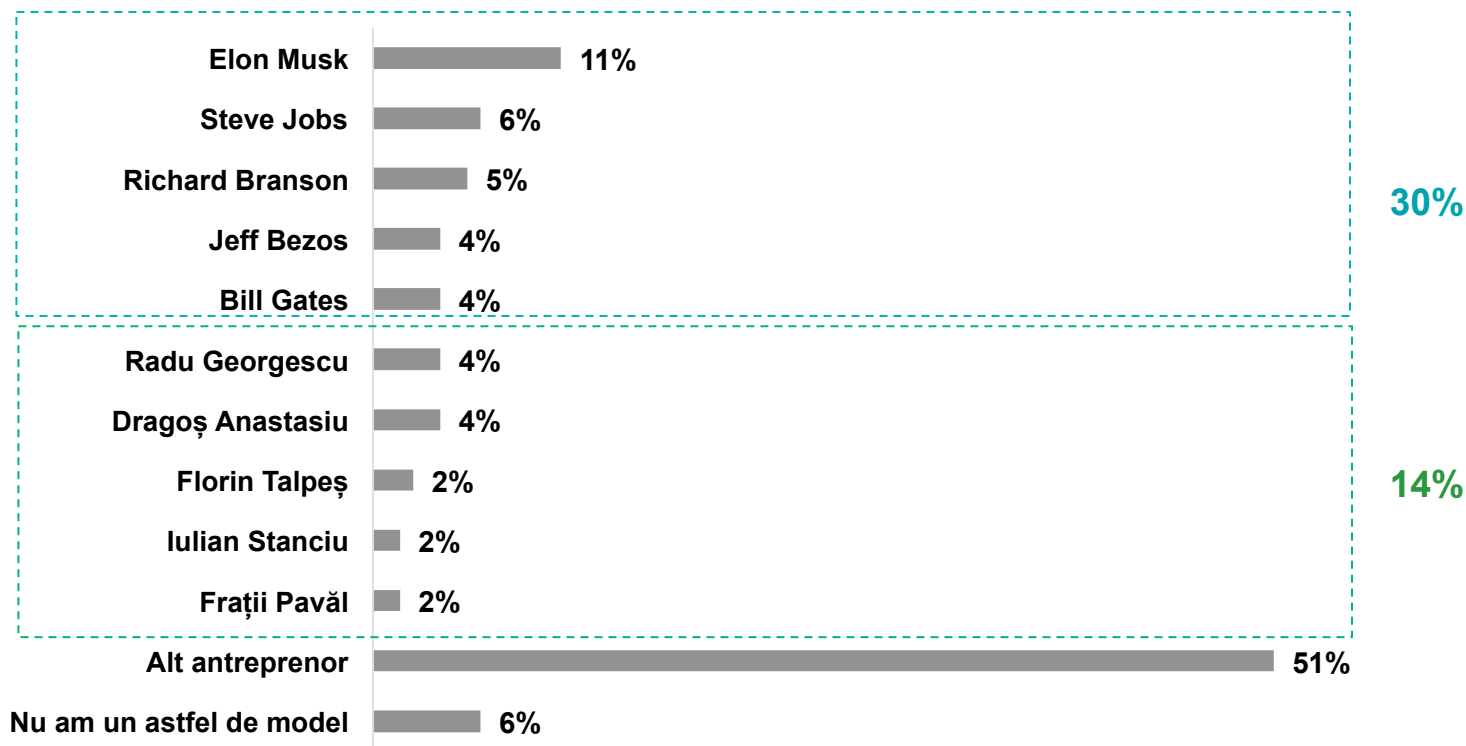
Considerați că educația primită de tinerii români în școală/universitate îi pregătește pentru a deveni antreprenori? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2016

În ciuda faptului că antreprenorii indică educația precară ca fiind cel mai important obstacol în dezvoltarea unei afaceri, școlile și universitățile nu reușesc să pregătească tinerii pentru o astfel de opțiune de carieră. Antreprenorii de startup consideră într-o măsură covârșitoare – 73%, dar în scădere față de acum doi ani (chestionarul primei ediții a Barometrului EY și Impact Hub a afacerilor de tip startup a fost aplicat în anul 2015), că școala românească nu îi pregătește pe tineri pentru a deveni antreprenori. Având în vedere specificitatea acestui tip de educație, sarcina creșterii nivelului de educație antreprenorială cade nu doar pe umerii sistemului de stat, ci și pe umerii instituțiilor de ajutor coordonat, antreprenorilor maturi (în mod special mentorat), chiar și corporațiilor (a se vedea Startarium, o inițiativă Impact Hub și ING, dar și alte inițiative de acest gen).

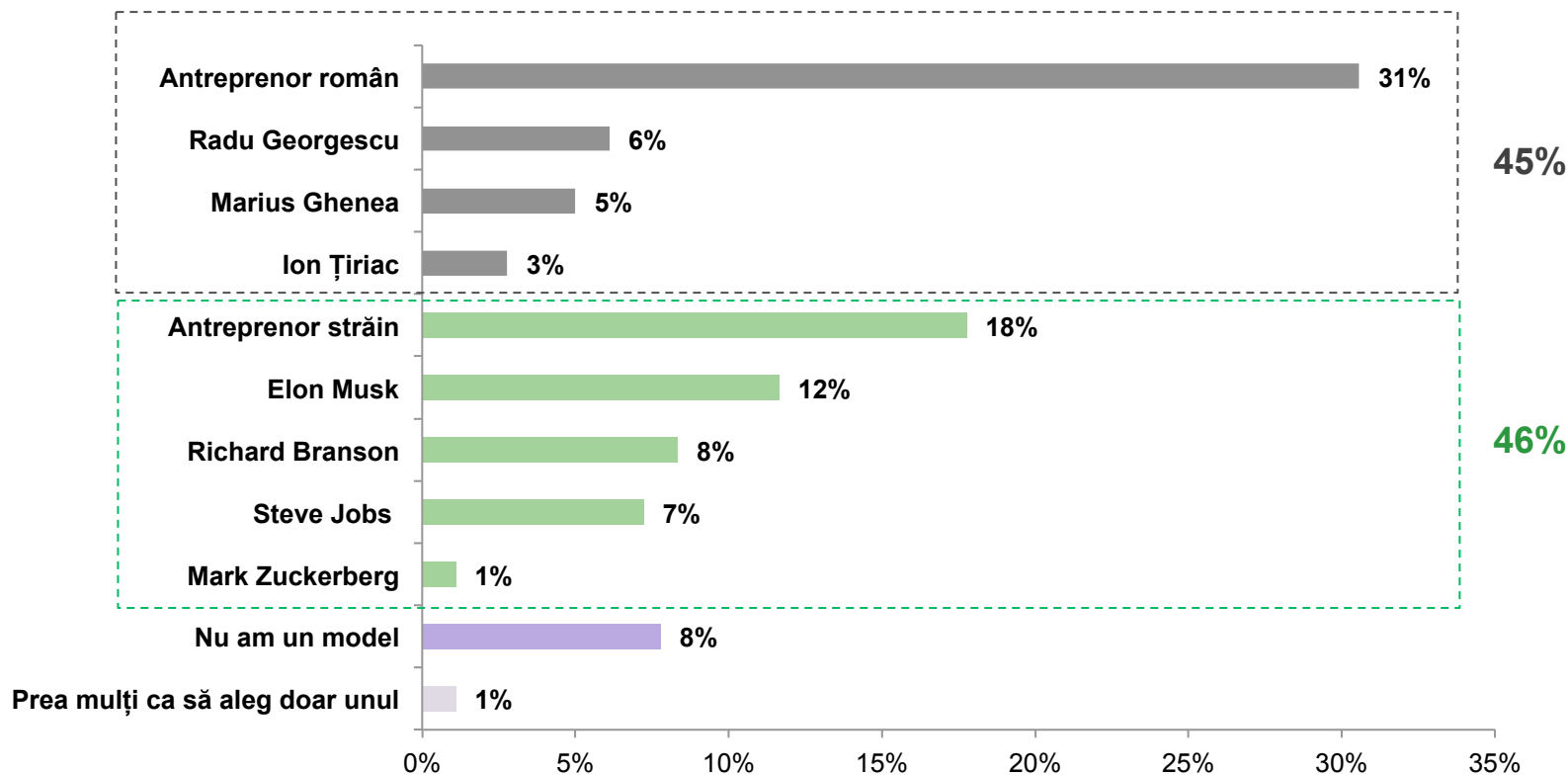
Numiți antreprenorul român sau străin care v-a inspirat/vă inspiră cel mai mult ca antreprenor (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017

Poate surprinzător, cel mai inspirațional antreprenor străin pentru antreprenorii de startup este Elon Musk – antreprenor în serie, CEO Tesla Motors și fondator SpaceX și PayPal. Pe locul al doilea s-a clasat Steve Jobs, urmat de Richard Branson, Jeff Bezos și Bill Gates, în timp ce Mark Zuckerberg, fondatorul și CEO-ul Facebook, nu apare în top. Dintre antreprenorii români, în top 5 se află trei antreprenori care activează sau au activat în sectorul IT: Radu Georgescu, Florin Talpeș și Iulian Stanciu. Se observă o schimbare majoră în opțiunile antreprenorilor față de acum doi ani, cei mai mulți (51%) indicând ca modele antreprenori mai puțin cunoscuți sau antreprenori care le sunt mentori și cu care au o relație mai apropiată.

Numiți antreprenorul român sau străin care v-a inspirat/vă inspiră cel mai mult ca antreprenor (un singur răspuns)

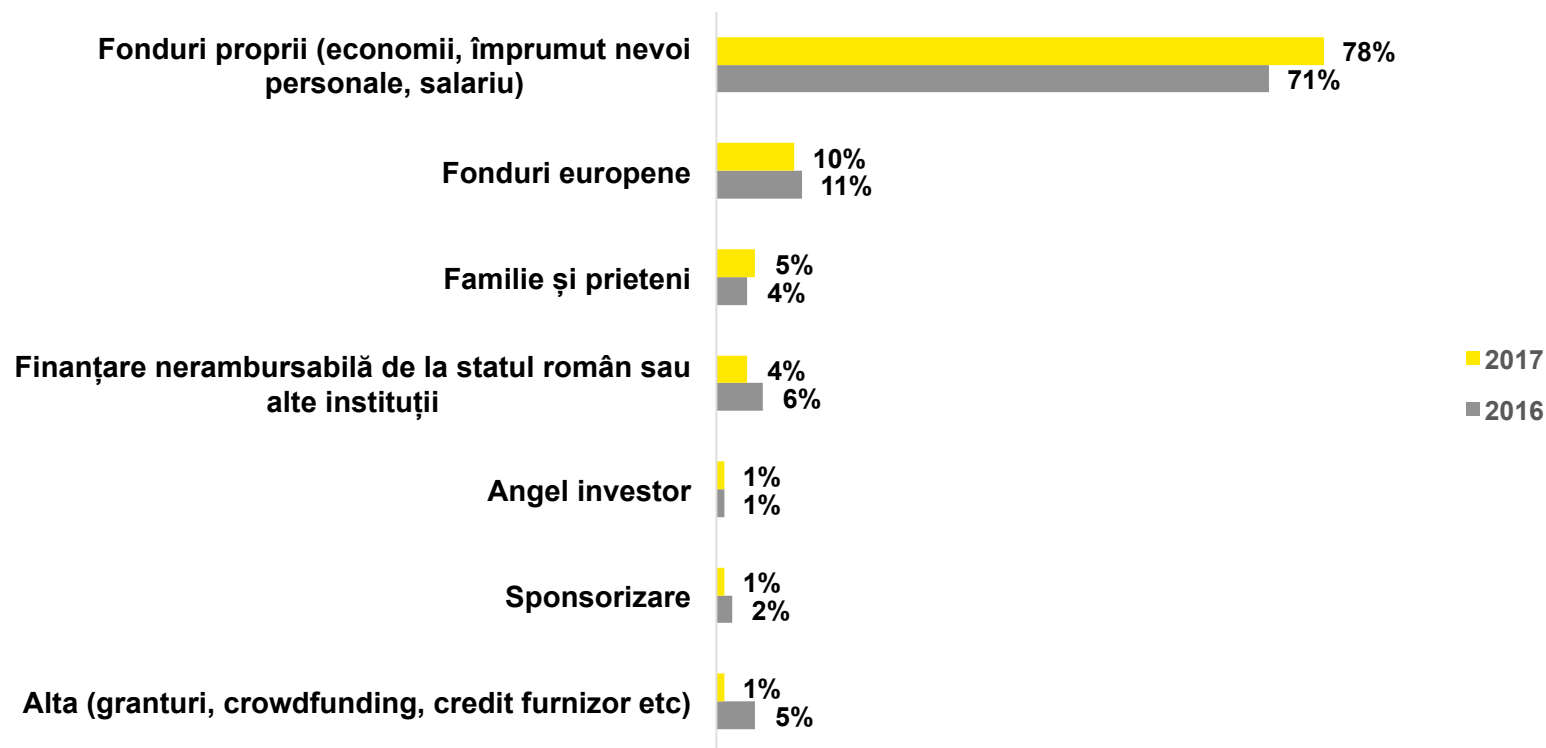

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2016

Față de răspunsurile de la ediția trecută, se poate observa ca Radu Georgescu și-a păstrat prima poziție în opțiunile antreprenorilor români, la fel ca și Elon Musk, pentru antreprenorii străini. A scăzut de asemenea procentul celor care declară că nu au un model (de la 8% la 6%).

Acces la finanțare pentru startup-uri

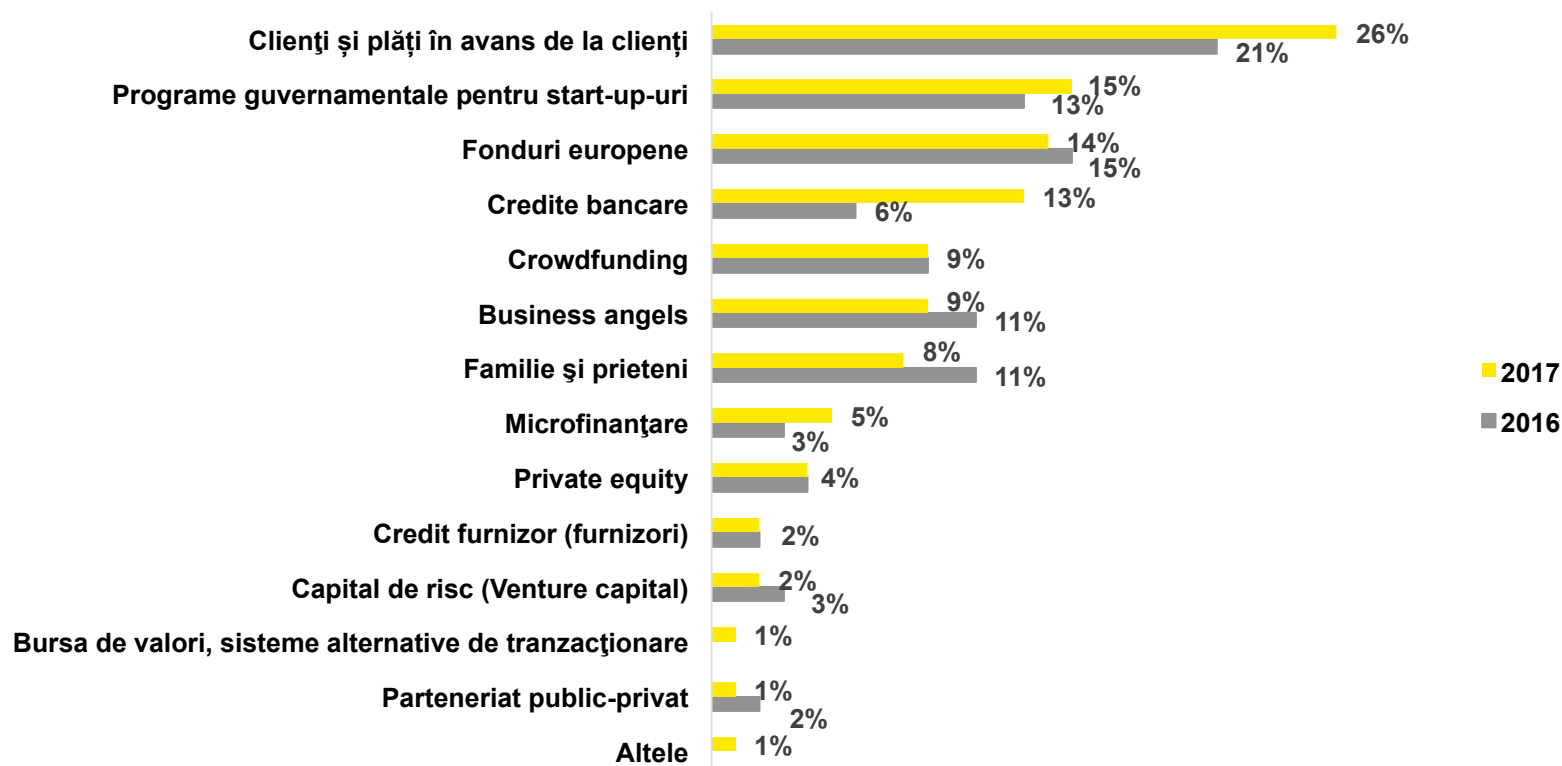
Numiți sursa de finanțare utilizată în cea mai mare măsură în demararea startup-ului (răspuns deschis)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Chiar și în Statele Unite, unde funcționează unul dintre cele mai dezvoltate ecosisteme antreprenoriale din lume, procentul antreprenorilor care își finanțează startup-urile din economii personale sau alte fonduri accesate la nivel personal depășește 60%. Pentru români, sursele de finanțare importante în această fază de existență a companiei sunt și fondurile europene și fondurile nerambursabile oferite de statul român sau alte instituții. Se poate observa o ușoară scădere a ponderii fondurilor europene în mixul de finanțare, ca și al finanțărilor de la stat, în timp ce fondurile venite din partea business angels rămân la același nivel.

Ce sursă de finanțare considerați că veți accesa în următoarele 12 luni? (maxim trei răspunsuri)

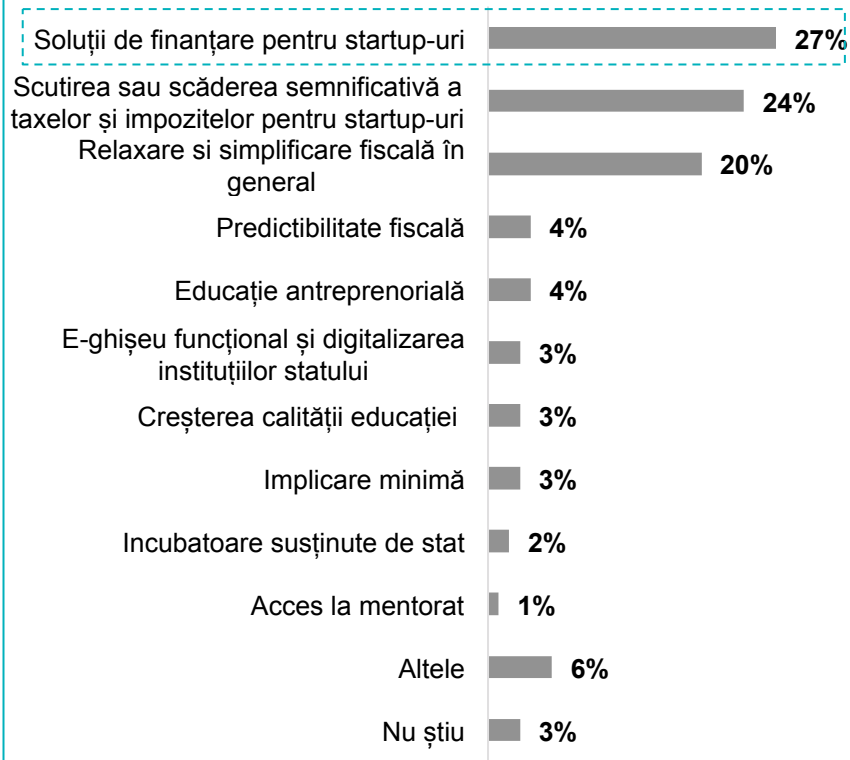

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

26% dintre antreprenorii de startup-uri au în vedere ca principală sursă de finanțare pentru următoarele 12 luni plățile în avans de la clienți. În continuare programele guvernamentale și fondurile europene rămân în topul opțiunilor antreprenorilor de starturilor. Pe locul al patrulea urcă creditele bancare, dublându-și ponderea în opțiunile antreprenorilor. Business angels și capitalul de risc scad ușor în opțiuni.

2.7

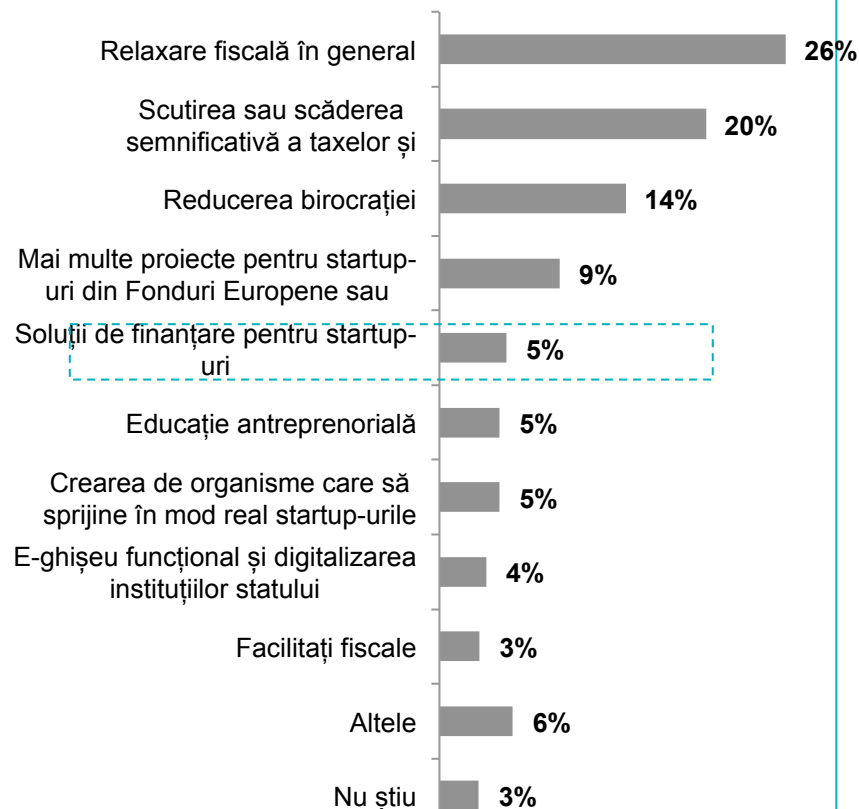
Măsura guvernamentală care ar avea cel mai mare impact în susținerea celor care vor să demareze o afacere.

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

2.8

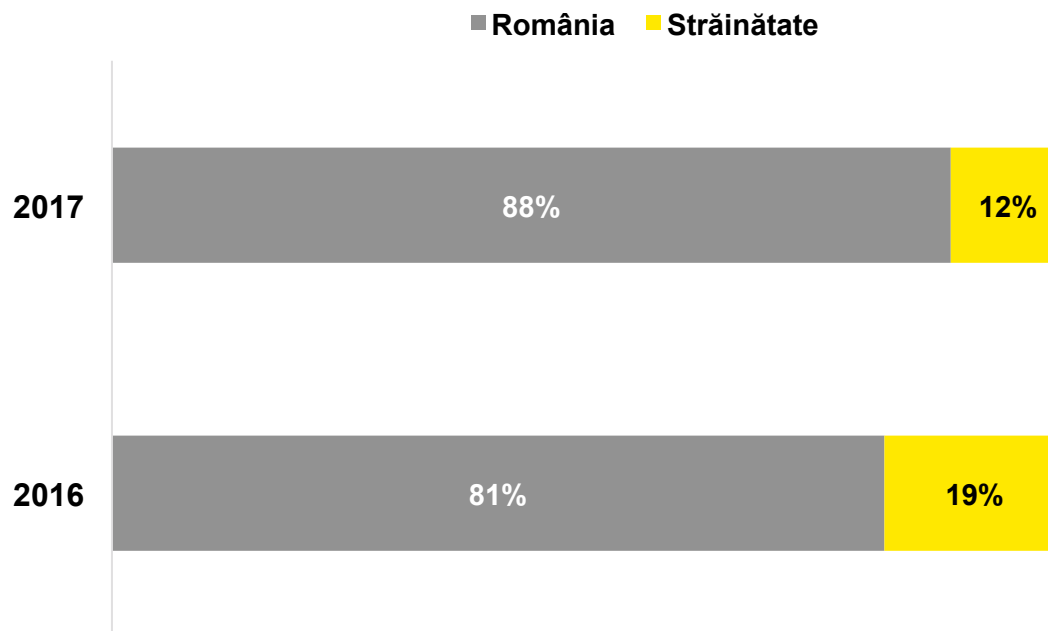
Măsura guvernamentală care ar avea cel mai mare impact în susținerea antreprenorilor români pe termen scurt.

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2016

Accesul la finanțare a devenit o problemă presantă pentru antreprenori, crescând în opțiunilor respondenților de la 5% la ediția publicată în 2016, la 27% la ediția curentă. Această diferență poate fi explicată printr-o conștientizare mai mare din partea antreprenorilor a rolului instituțiilor publice în facilitarea accesului la finanțare și instrumente de finanțare. Un astfel de rol poate fi chiar dezvoltarea unor fonduri de capital de risc, așa cum Israelul, în urma mai multor încercări, a reușit instituirea unor fonduri funcționale. Acestea au susținut accesul startup-urilor israeliene la piețele mondiale și creșterea explozivă a ecosistemului local.

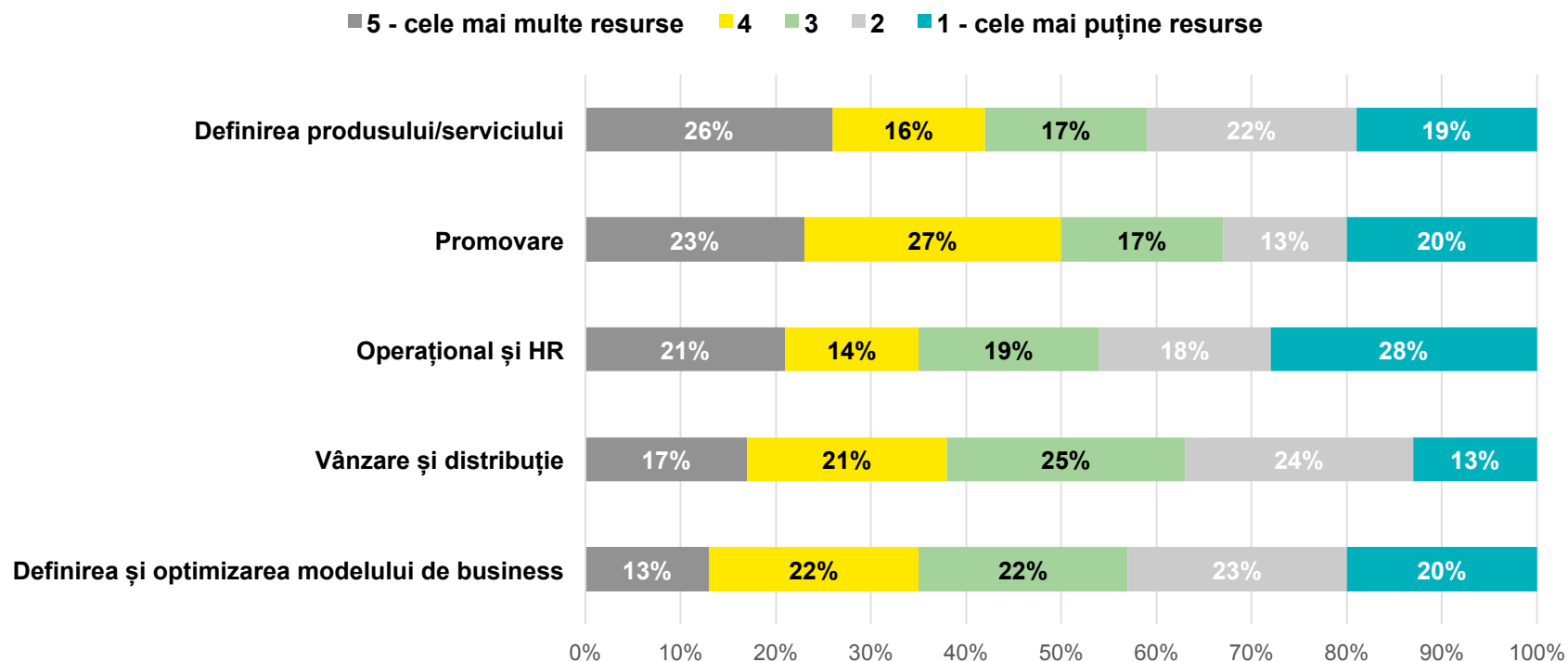
Sursa principală de finanțare pentru următoarele 12 luni va fi accesată în România sau străinătate? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Față de prima ediție a studiului, ponderea antreprenorilor care vizează accesarea unor fonduri din străinătate (venture capital, seed capital) este în scădere cu 7 puncte procentuale, ceea ce poate fi interpretat printr-o accesibilitate mai bună a fondurilor interne sau printr-o scădere a așteptărilor privind capacitatea de a accesa fonduri din străinătate.

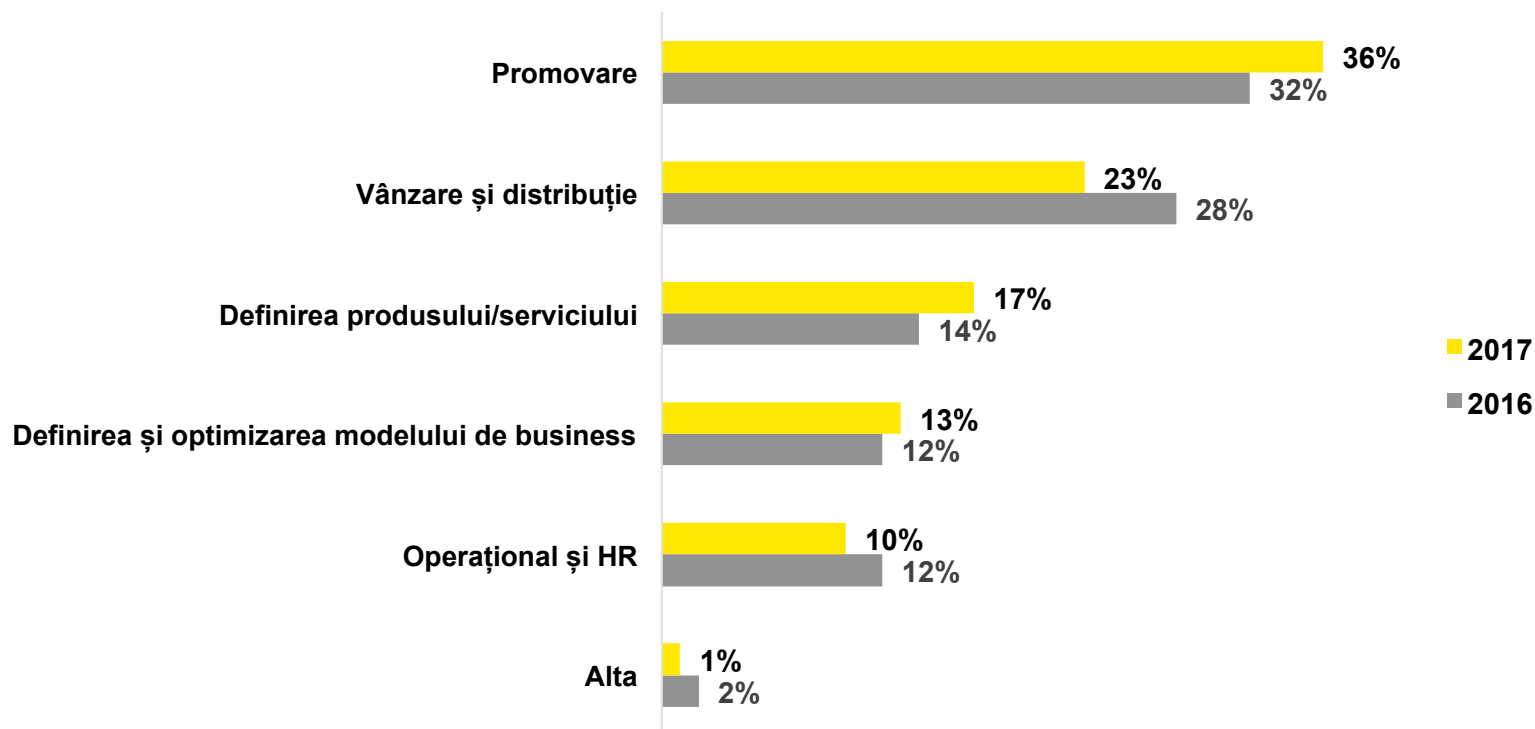
Care este ordinea descrescătoare în care ați alocat resursele financiare în startup? (5 răspunsuri ordonate)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Cea mai mare parte a resurselor financiare investite în startup sunt destinate definirii produsului sau serviciului oferit de firmă (26%). Deși operaționalul și HR-ul sunt indicate de respondenți ca a treia destinație a fondurilor investite, acestea ocupă ultimul loc (5) în alocarea bugetară pentru anul viitor.

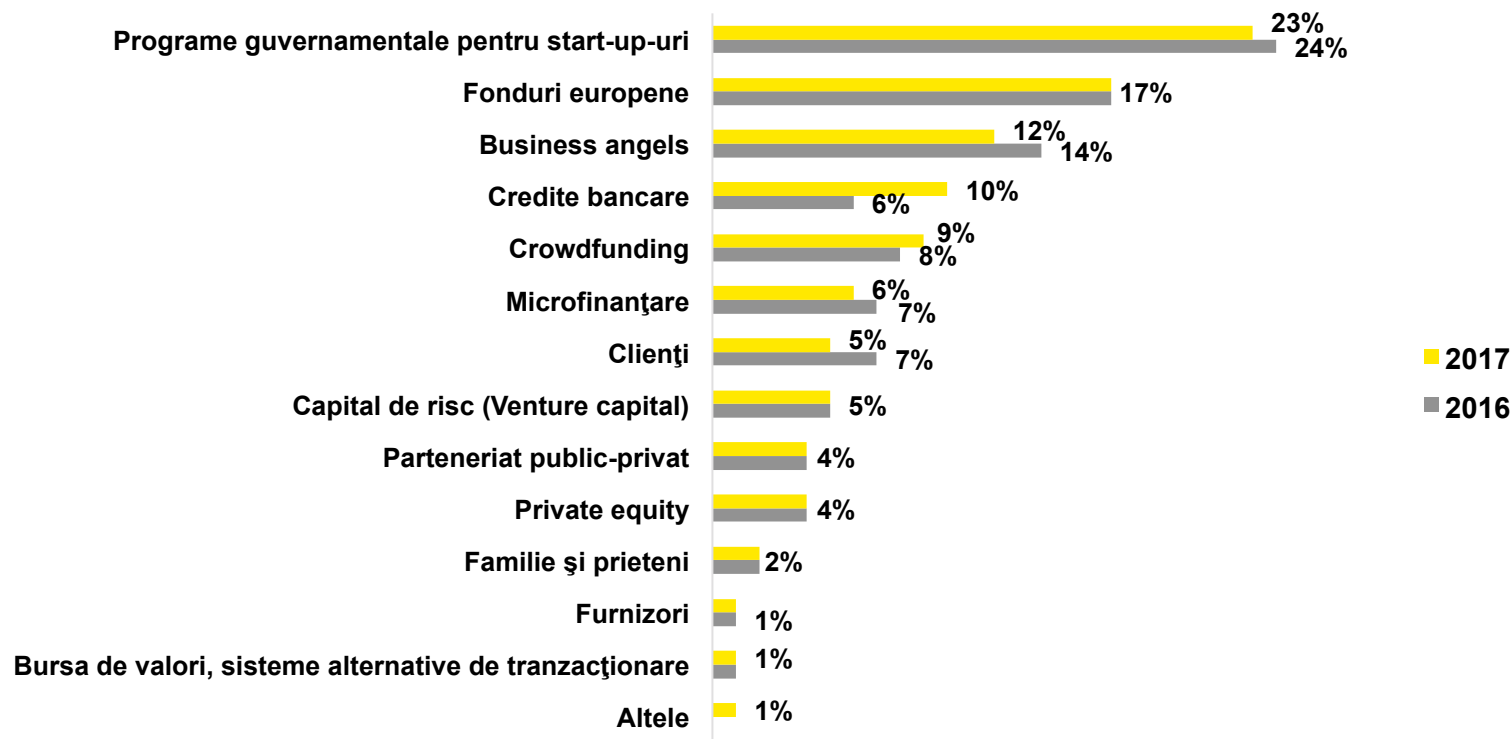
Care va fi zona către care veți aloca cele mai importante resurse în următorul an? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Aproape 4 din 10 antreprenori vor aloca în următorul an cele mai multe resurse promovării produselor și serviciilor companiei. Promovarea este urmată de vânzare și distribuție, respectiv de definirea produsului/serviciului. Operaționalul și HR sunt ultimele zone de investiții planificate, la fel ca și definirea și optimizarea modelului de business. O explicație pentru care definirea și optimizarea modelului de business nu intră în top 3 preocupări ale antreprenorilor poate fi teoria foarte populară în rândul antreprenorilor - “lean startup”, dezvoltată de Eric Ries. Aceasta susține învățarea validată și lansarea unor “minimum viable products”, prin care se minimizează riscurile eșecului lansării amânate a unui produs/serviciu care nu răspunde nevoilor reale de pe piață.

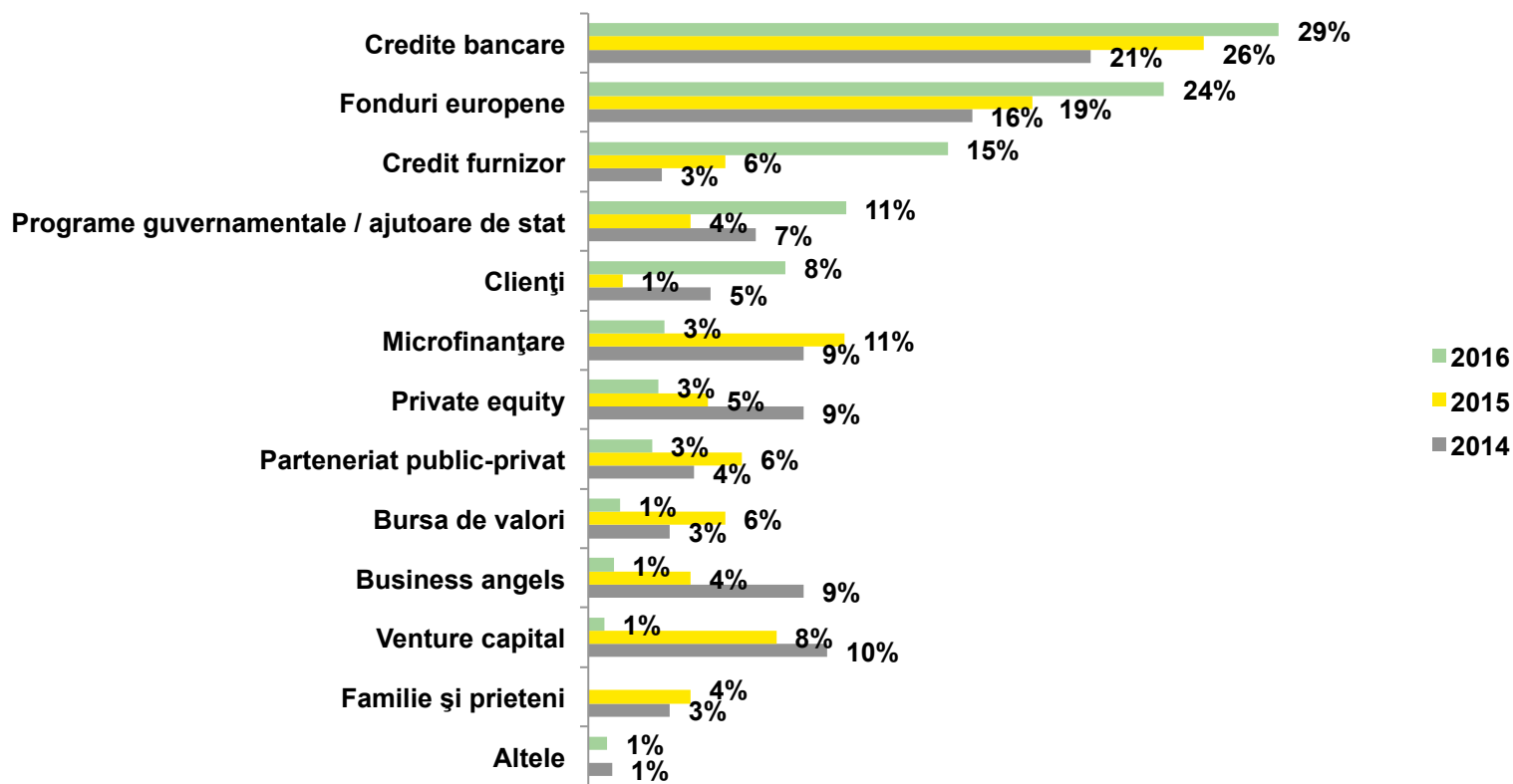
Care sunt cele mai importante 3 instrumente de finanțare care ar avea cel mai mare impact în susținerea inițiativelor antreprenoriale pe termen lung în România? (3 răspunsuri)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

În linie cu răspunsurile referitoare la sursele de finanțare deja utilizate sau planificate a fi utilizate în creșterea startup-ului, antreprenorii români care conduc o astfel de companie consideră fondurile oferite de statul român în cadrul programelor specifice pentru IMM-uri (23%) și fondurile europene (17%) ca reprezentând cele mai importante surse de finanțare pentru dezvoltarea antreprenoriatului pe termen lung în România. La fel ca și la ediția trecută a studiului, investitorii de tip business angels sunt a treia sursă de finanțare ca impact pe termen lung, cu 12% dintre opțiunile exprimate. Creditele bancare cresc vizibil în opțiuni, în timp ce capitalul de risc rămâne la 5% dintre răspunsuri.

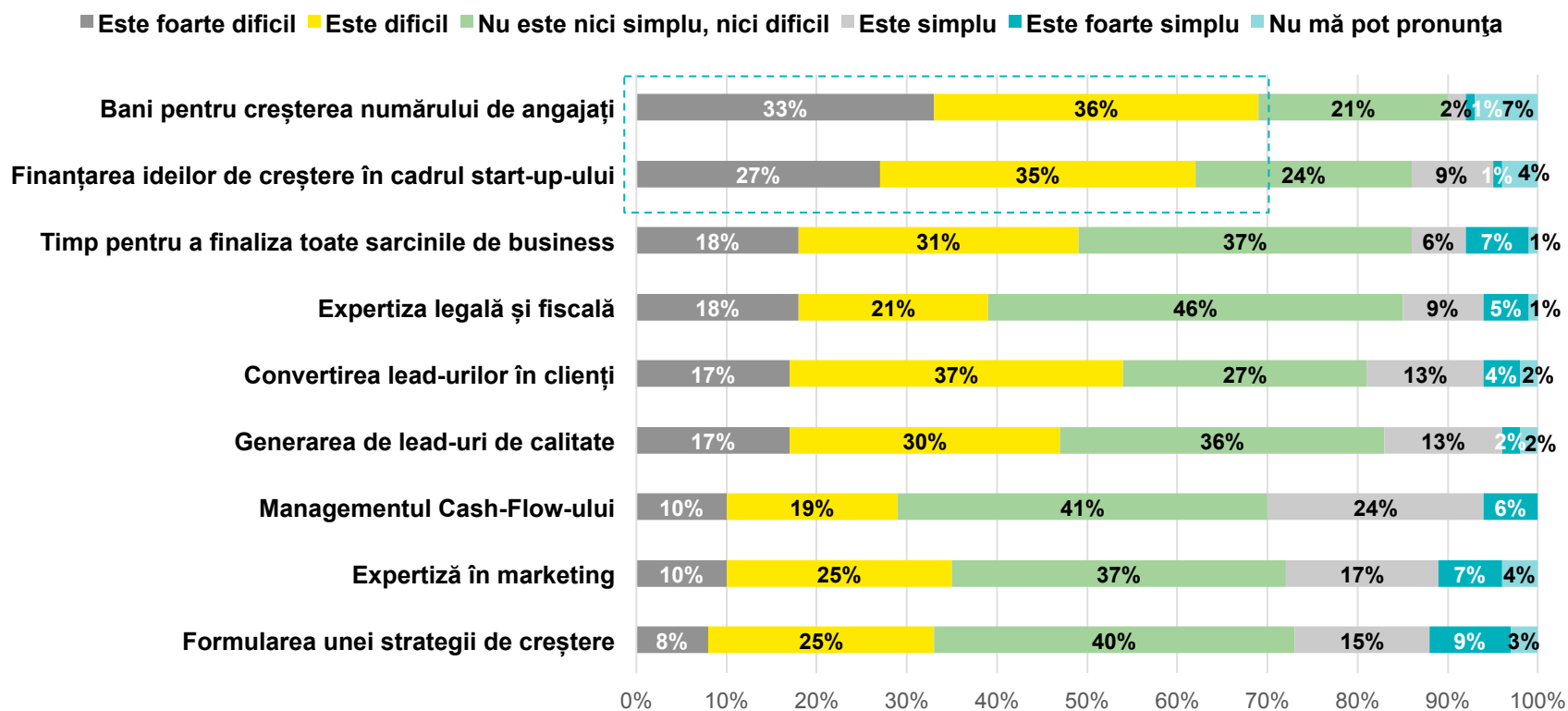
Care sunt cele mai importante 3 instrumente de finanțare care ar avea cel mai mare impact în susținerea inițiativelor antreprenoriale pe termen lung în România? (3 răspunsuri)

Sursa: studiul EY Barometrul antreprenoriatului românesc 2016

Comparând răspunsurile antreprenorilor de startup cu cele ale antreprenorilor maturi, din cadrul *Barometrului EY al antreprenoriatului românesc*, se poate observa că antreprenorii maturi preferă creditele bancare, urmate de fonduri europene și creditul furnizor. Programele guvernamentale se plasează de abia pe locul al patrulea.

În ce măsură următoarele reprezintă provocări cu care vă confrunțați în startup? (3 răspunsuri)

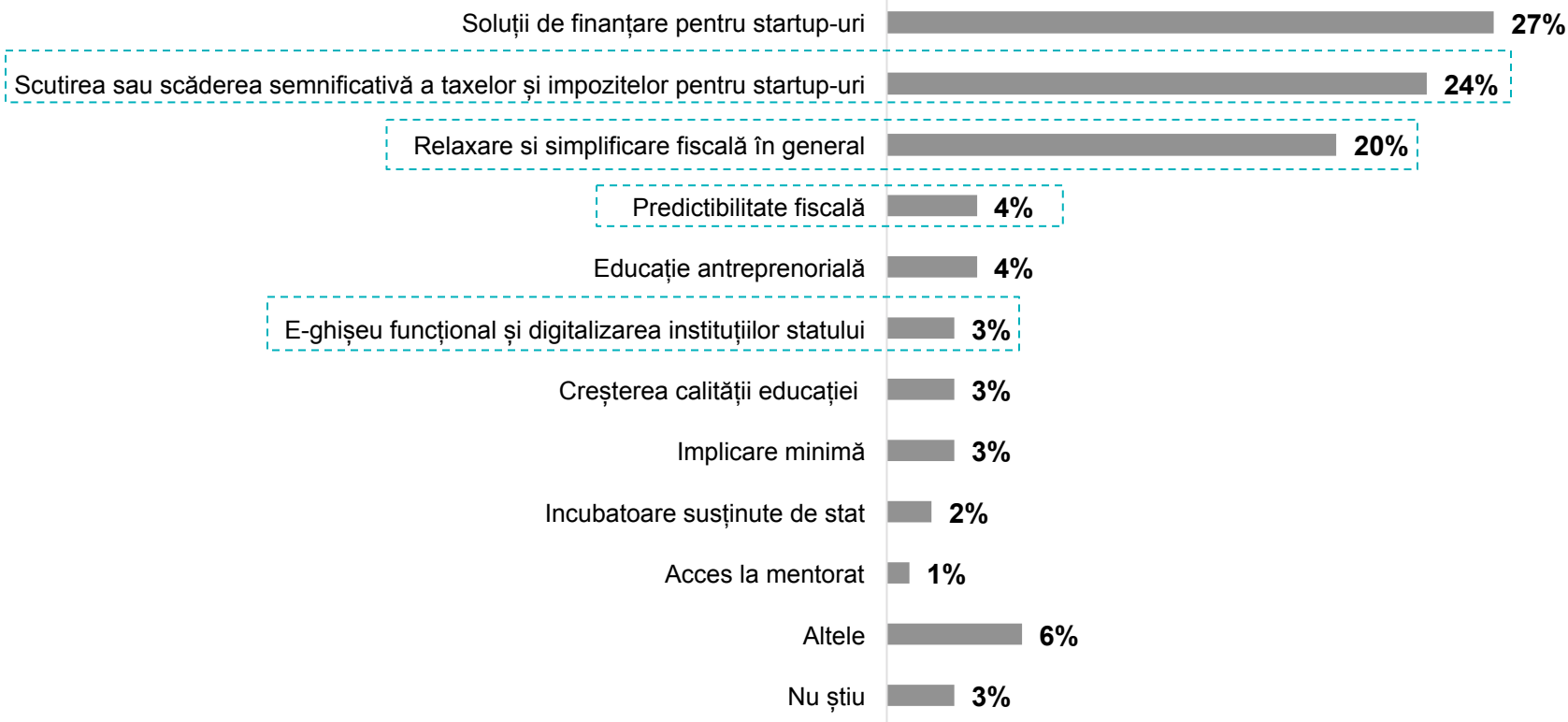
Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017

Cele mai mari provocări pentru antreprenorii aflați la început de drum sunt asigurarea fondurilor pentru creșterea numărului de angajați (67% consideră foarte dificil sau dificil acest aspect) și pentru ideile de creștere în cadrul start-up-ului (62% consideră foarte dificil sau dificil acest aspect). Corelat cu creșterea veniturilor companiilor și a veniturilor personale indicate de antreprenorii de startup, aceste cifre indică faptul că startup-urile românești sunt în expansiune. Pe de altă parte, faptul că provocarea cea mai mare o constituie creșterea numărului de angajați poate fi corelat cu o piață a muncii din ce în ce mai provocatoare pentru angajatori (să nu uităm de asemenea că 27% dintre startup-urile respondente activează în IT și tehnologie). Conform unui studiu Manpower, piața muncii din România este pe locul trei în lume, după Japonia și Taiwan, din punctul de vedere al dificultății de a atrage noi talente.

**Reglementare și impozitare
- din perspectiva antreprenorilor de
startup**

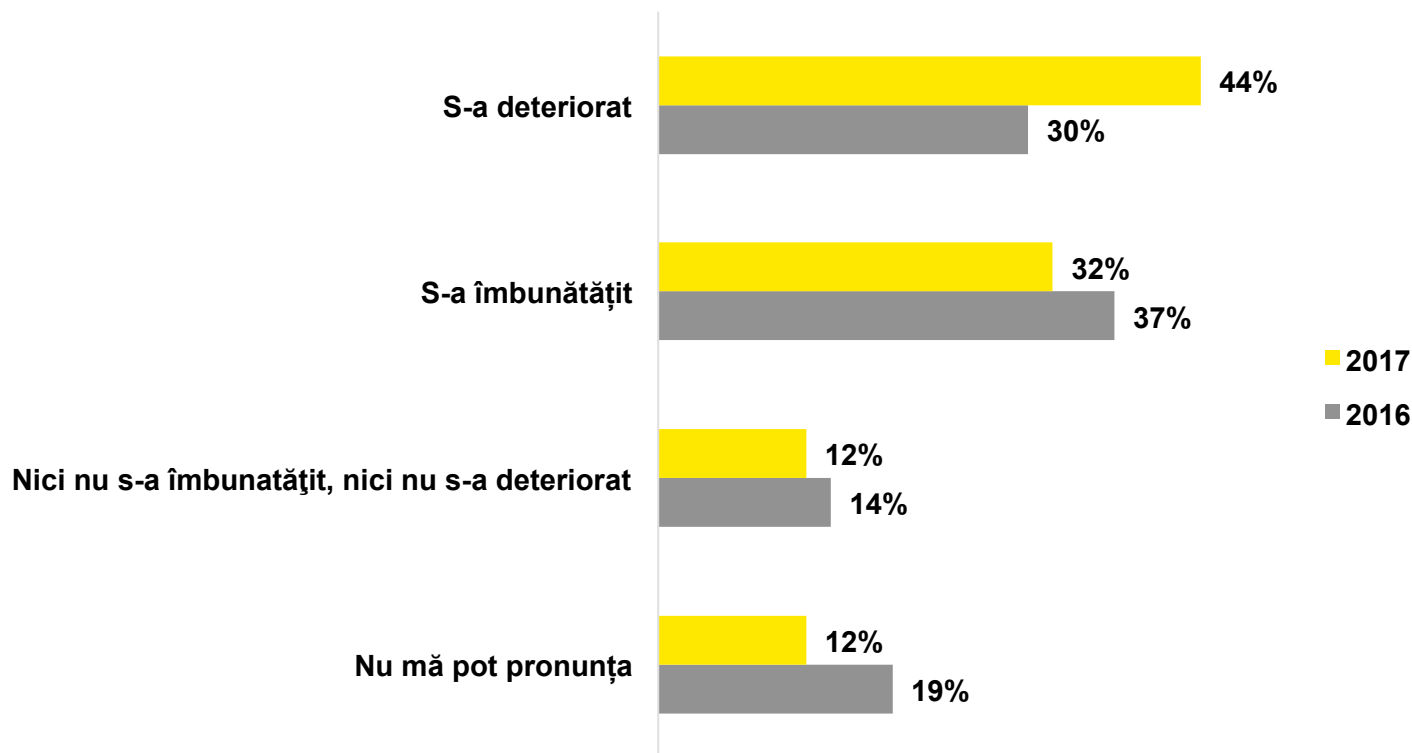
Numiți măsura guvernamentală care ar avea cel mai mare impact în susținerea celor care vor să demareze o afacere (răspuns deschis)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Antreprenorii indică patru măsuri care țin de regimul de fiscalitate și reglementare, cuplat cu funcționarea instituțiilor statului, ca fiind direcția cea mai importantă de acțiune din partea statului în privința ecosistemului antreprenorial (în total, aceste măsuri reprezintă majoritatea opțiunilor exprimate – 51%): relaxarea fiscală, în general (20% din răspunsuri), scutirea sau scăderea semnificativă a taxelor și impozitelor pentru startup-uri, în special (24%), predictibilitatea fiscală (4%) și digitalizarea instituțiilor statului (3%). Pe locul al doilea este indicată necesitatea unor măsuri care să crească accesul startup-urilor la finanțare. Pentru prima dată antreprenorii exprimă nevoia implicării statului în creșterea accesului la mentorat (1%), dar sunt și antreprenori convinși că instituțiile publice nu ar trebui să se implice deloc în dezvoltarea ecosistemului antreprenorial.

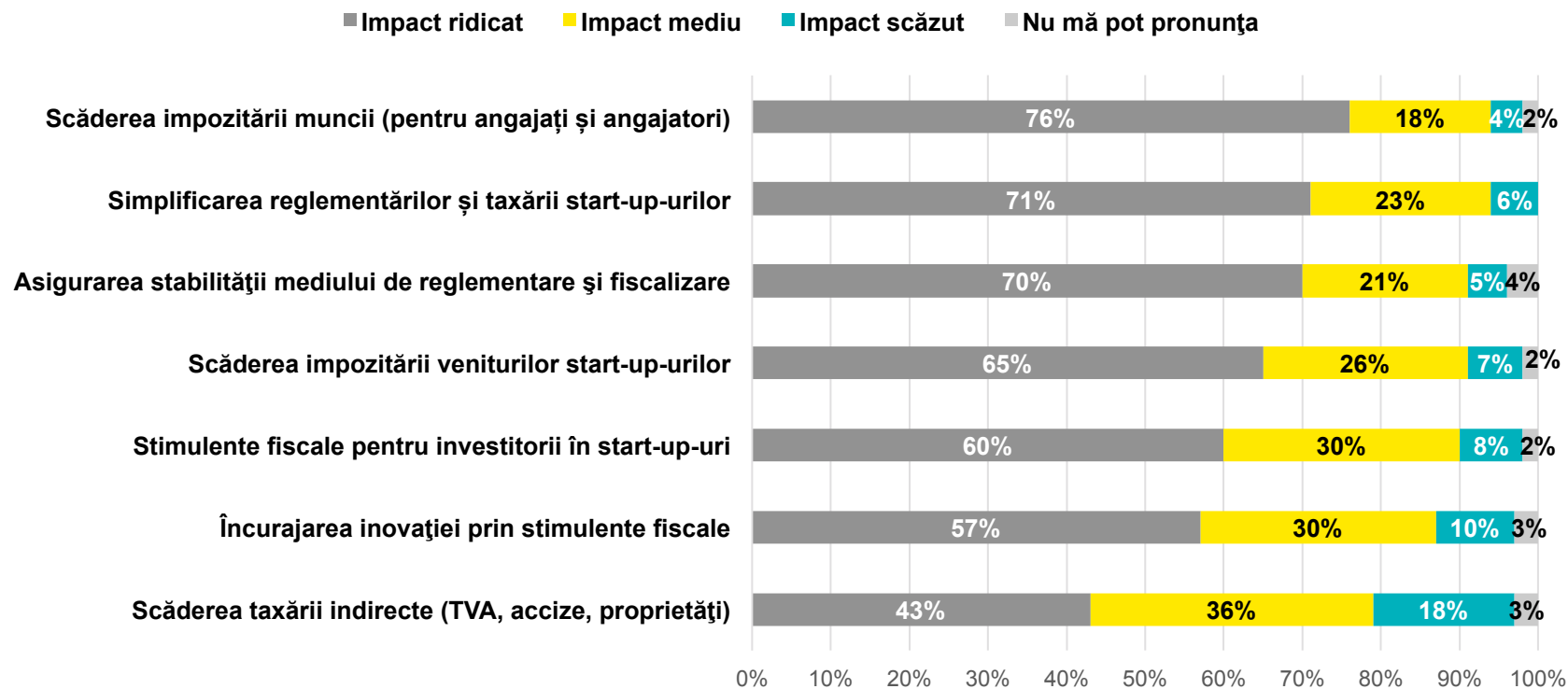
Considerați că mediul de reglementare și fiscal pentru antreprenori s-a îmbunătățit în ultimul an în România pentru startup-uri? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Mediul fiscal și de reglementare s-a deteriorat în ultimul an în România pentru antreprenori, conform a 44% dintre respondenți. Procentul celor care percep o înrăutățire este cu aproape 50% mai mare, în creștere de la 30% la 44%, în condițiile în care și procentul celor nehotărâți a scăzut vizibil (de la 19% la 12%). Ceea ce marchează faptul că schimbările legislative din zona fiscală din ultimul an au fost percepute de cei mai mulți dintre antreprenorii la început de drum ca având un impact negativ asupra mediului în care companiile își desfășoară activitatea.

Care dintre următoarele inițiative ar îmbunătăți cel mai mult mediul de reglementare și fiscal pentru startup-uri? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

Șase măsuri din șapte au fost notate de majoritatea respondenților ca marcând un impact ridicat în îmbunătățirea mediului de reglementare și fiscal, dacă ar fi puse în practică. Top trei măsuri, cu peste 70% impact ridicat, combat birocrăția, au ca obiectiv scăderea impozitării muncii sau menținerea stabilității mediului fiscal și de reglementare.

Conform celui mai recent studiu al Comisiei Europene (publicat în 2015), **SME taxation in Europe**, la nivelul anului 2013, deși mediul fiscal pare la o primă vedere favorabil IMM-urilor din România, rata efectivă de fiscalizare este mai mare pentru IMM-uri față de marile companii, dacă se au în vedere strategii de minimizare a taxelor pe care le practică acestea din urmă. Nu este doar cazul României, situația fiind prezentă în 75% dintre țările analizate în studiu.

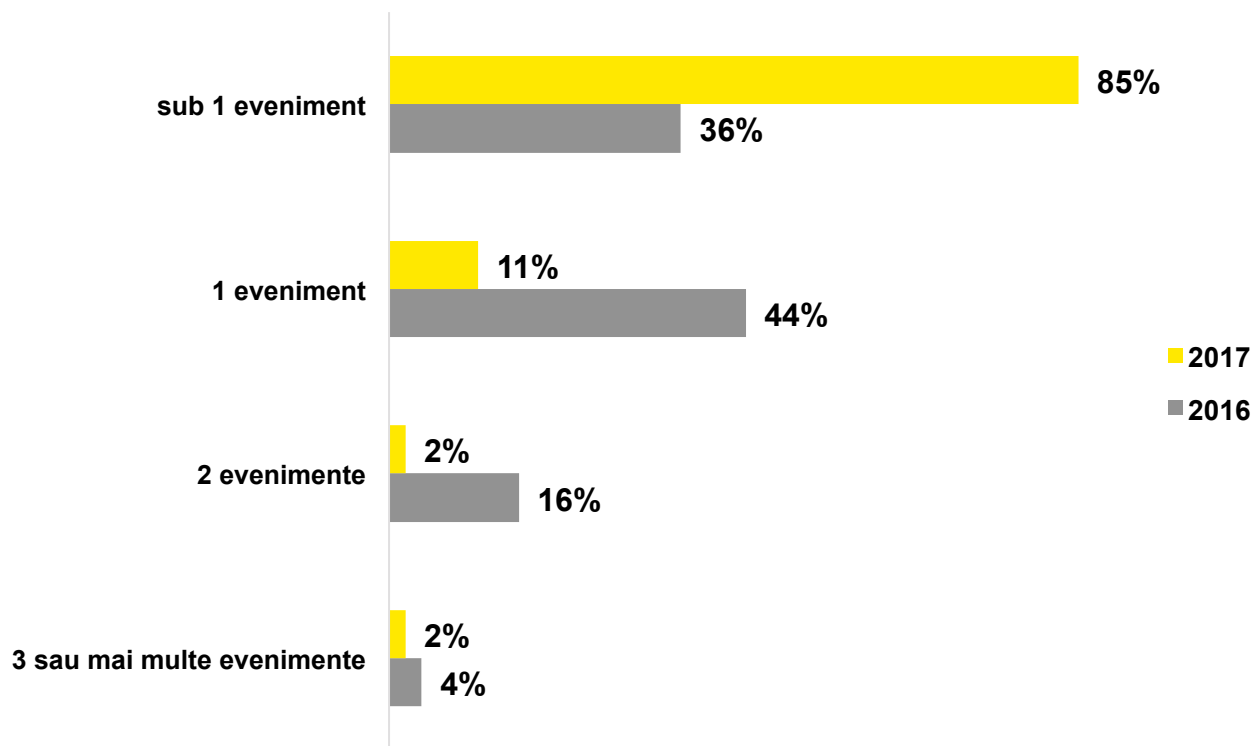
**Ajutor coordonat –
contribuția asociațiilor specializate
la susținerea antreprenoriatului**

Ce tipuri de sprijin coordonat ați accesat până acum? (răspunsuri multiple)

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

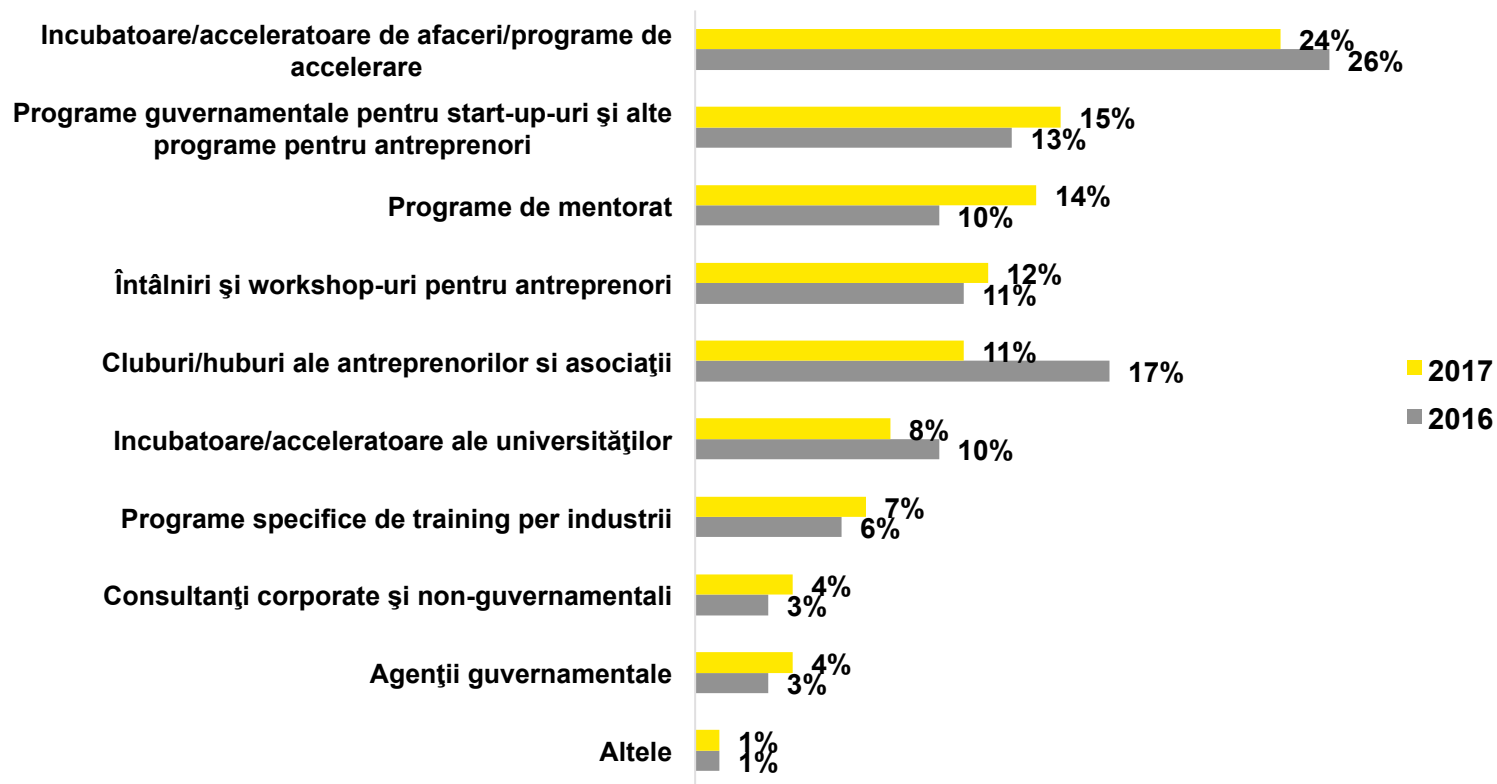
Cele mai accesate activități și inițiative de sprijinire a antreprenorilor sunt întâlnirile și workshop-urile, la fel ca și la ediția de anul trecut. Pe de altă parte mentoratul a crescut în opțiunile antreprenorilor de pe locul patru, pe locul al doilea, la egalitate cu incubatoarele și acceleratoarele de afaceri (13% din opțiuni). Se poate observa că incubatoarele și acceleratoarele, deși se situează pe locul al doilea, au scăzut în opțiunile antreprenorilor de la 18% la 13%. Aceași tendință se manifestă și în cazul cluburilor și huburilor (de la 19% la 12%).

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Față de anul 2016, se poate observa o scădere a numărului de evenimente la care antreprenorii participă. Dacă în raportul publicat în anul 2016, 64% dintre respondenți mergeau la cel puțin un eveniment de networking pe săptămână, la ediția din acest an 85% dintre respondenți spun că participă la mai puțin de un eveniment pe săptămână. Scăderea numărului de evenimente de networking poate fi explicată prin favorizarea altor tipuri de marketing a afacerii (online, întâlniri unu la unu), dar și prin creșterea oportunităților de business, odată cu creșterea economiei. Astfel, antreprenorii au identificat mai ușor clienți.

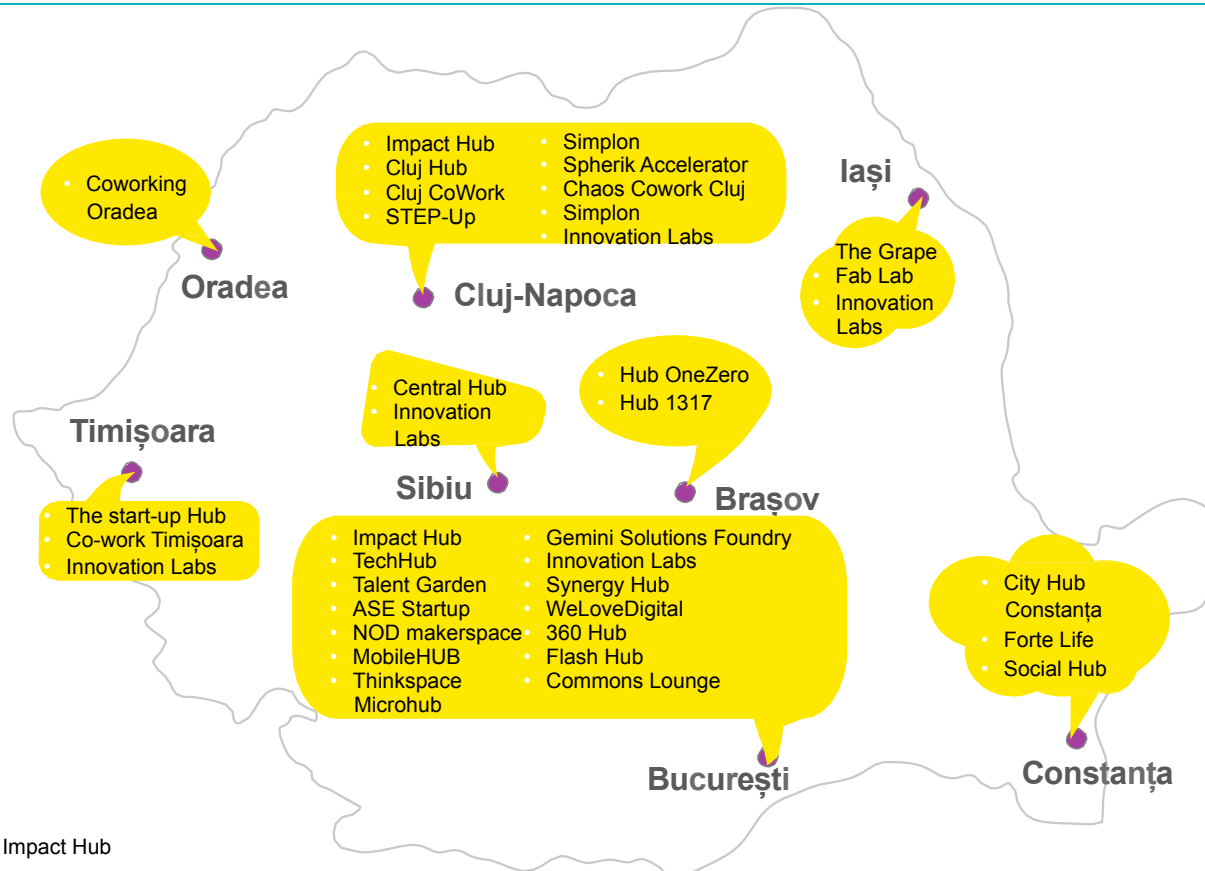
Pentru dezvoltarea pe termen lung a antreprenoriatului în România, acțiunea cărei organizații/ inițiative dintre următoarele ar avea cel mai mare impact? (răspunsuri multiple)

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Incubatoarele și acceleratoarele sunt inițiativele care vor ajuta cel mai mult la dezvoltarea ecosistemului antreprenorial din România. Se poate observa de asemenea o creștere în importanță a mentoratului, antreprenorii conștientizând din ce în ce mai mult faptul că accesul la acest tip de educație antreprenorială este o sursă de învățare unică. Pe de altă parte, cluburile și huburile scad în opțiunile antreprenorilor, în linie cu răspunsurile indicate la tipurile de ajutor coordonat accesate deja.

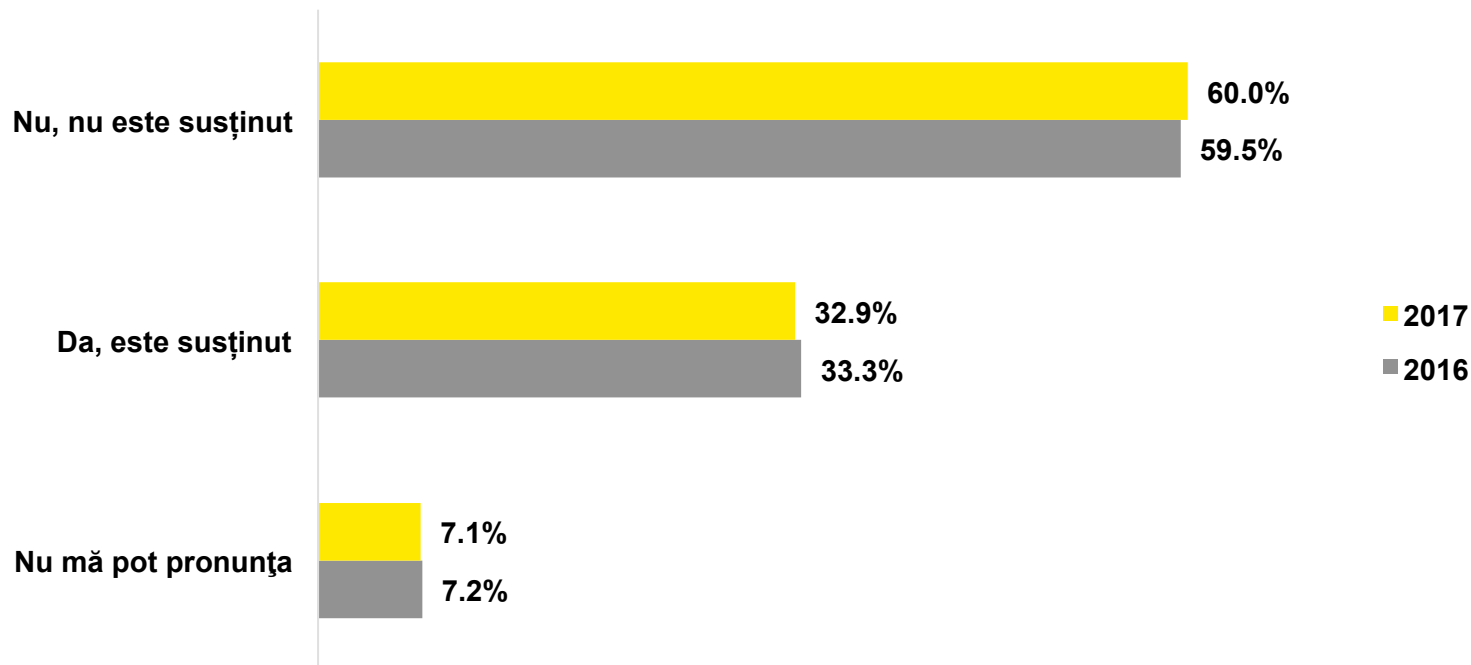
Harta spațiilor de co-working, incubatoarelor și acceleratoarelor de afaceri din România

Harta spațiilor de co-working, incubatoarelor și acceleratoarelor de afaceri din România se completează în fiecare an cu noi inițiative de acest gen. În completarea celor identificate în harta de mai sus, se află inițiative din alte orașe, care nu sunt acoperite în prezentarea de mai jos.

Cultură antreprenorială și frica de eșec

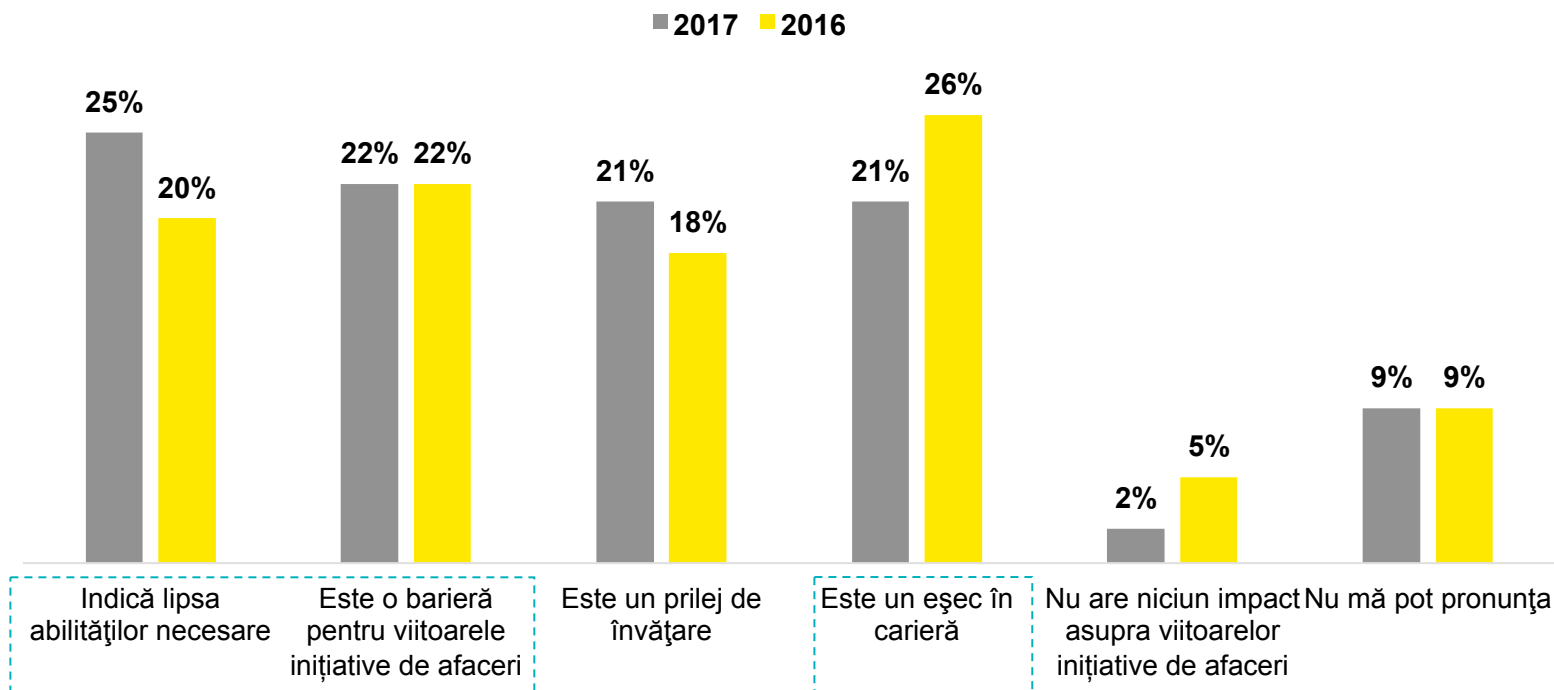
Este antreprenoriatul susținut de mentalitățile și valorile românești? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Frica de eșec rămâne una dintre barierele semnificative pentru abordarea antreprenoriatului în România (pe locul al treilea), în condițiile în care eliminarea stigmatului eșecului este critică pentru dezvoltarea inițiativei personale. Față de acum doi ani (chestionarul primei ediții a Barometrului afacerilor de tip startup din România a fost aplicat în anul 2015), opțiunile antreprenorilor rămân neschimbate în privința percepției eșecului în afaceri în România. 60% consideră că alegerea căii antreprenoriale nu este susținută de societatea românească.

Cum credeți că este perceput eșecul în afaceri în România? (un singur răspuns)

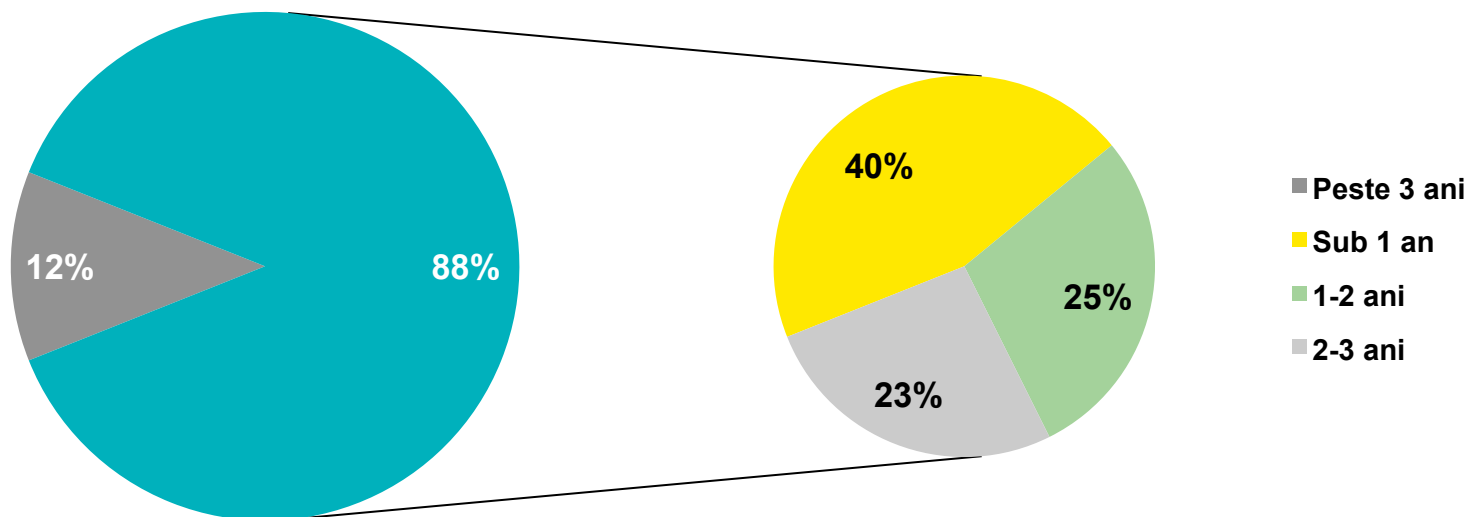
68% - Percepție negativă

Sursa: Barometrul afacerilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

Intrând mai adânc în analiza mentalităților românești în privința antreprenoriatului, cea mai mare pondere a antreprenorilor de startup (68%) consideră că eșecul în afaceri este perceput negativ de societatea românească și este penalizat ca atare: indică lipsa abilităților necesare (25%), este o barieră pentru viitoarele inițiative de afaceri (22%) sau un eșec în carieră (21%). A crescut totuși procentul celor care cred că eșecul este perceput ca un prilej de învățare (de la 18% la prima ediție la 21%).

Date demografice

Care este vechimea startup-ului? (un singur răspuns)

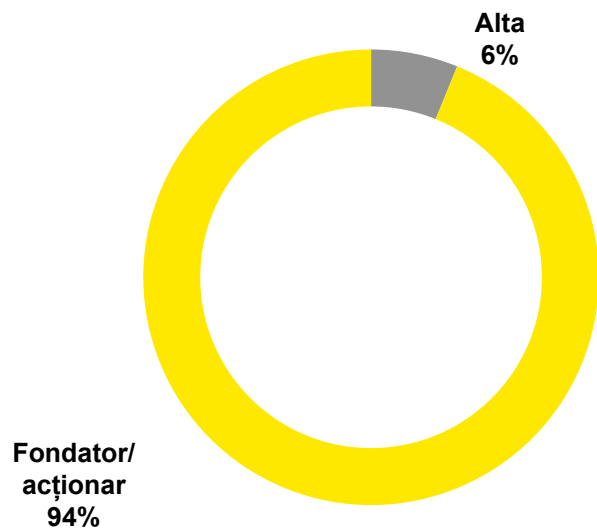

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

Dintre cei 406 de antreprenori care au răspuns întrebărilor **Barometrului afacerilor de tip startup din România**, 88% dintre aceștia conduc afaceri cu o vechime mai mică de trei ani. Având în vedere că o definiție de facto a companiei de tip startup este dificil să atingă consensul specialiștilor care studiază acest tip de companie, am ales ca principiu funcțional de selecție a startup-urilor pe cel temporal, și anume criteriul existenței de sub 3 ani pe piață. Așadar studiul de față analizează răspunsurile celor 357 antreprenori care au indicat o vechime a companiei mai mică de trei ani calendaristici.

1.2

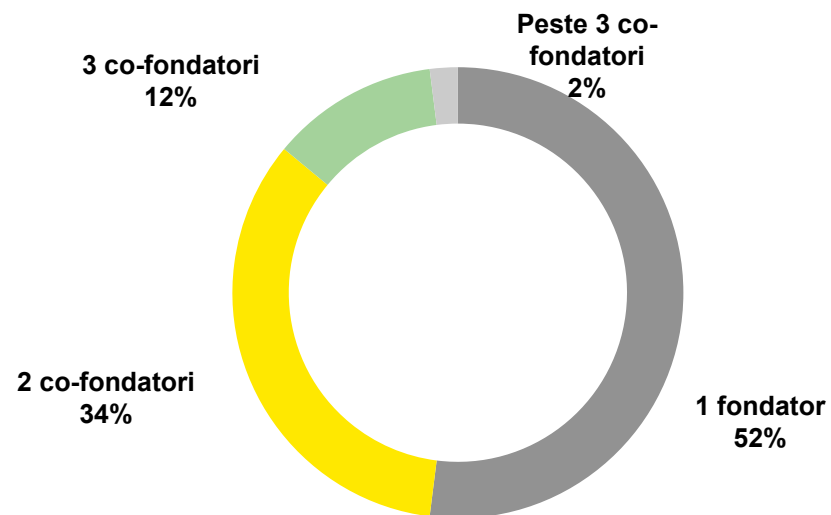
Care este poziția pe care o ocupați în companie? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

1.3

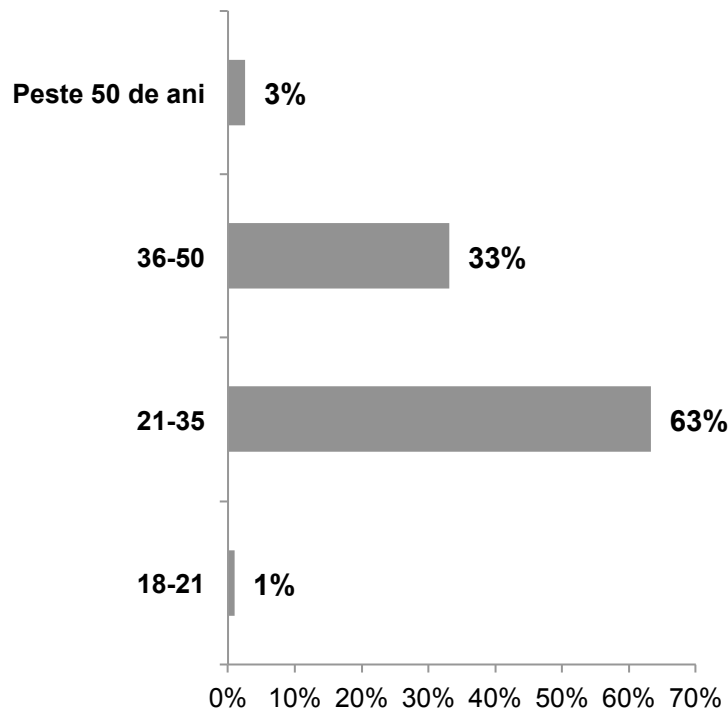
Câți cofondatori sunt în start-up? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

1.6

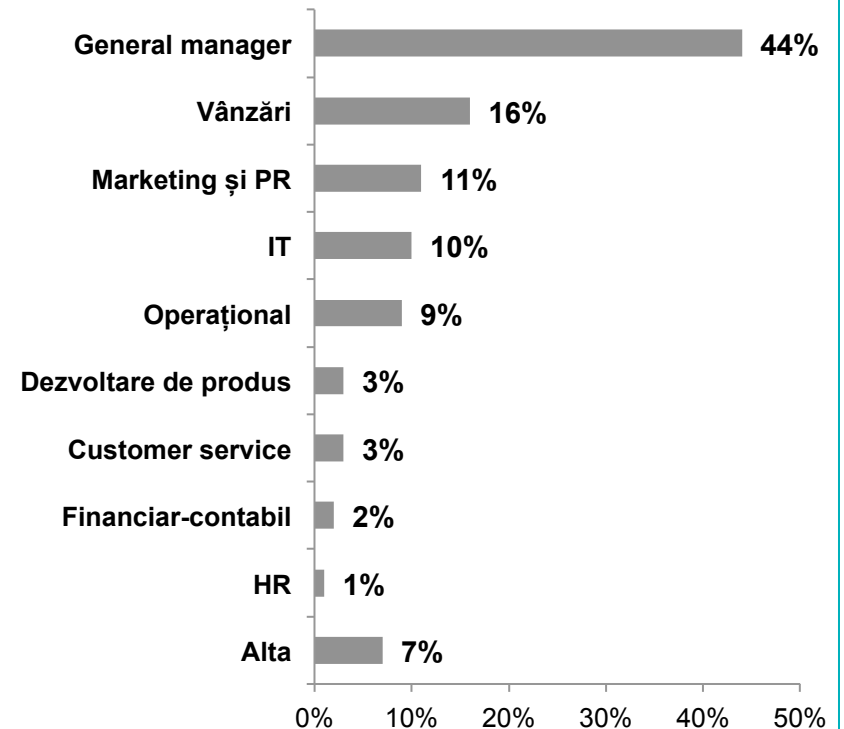
În ce interval de vârstă vă situați?
(un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

1.7

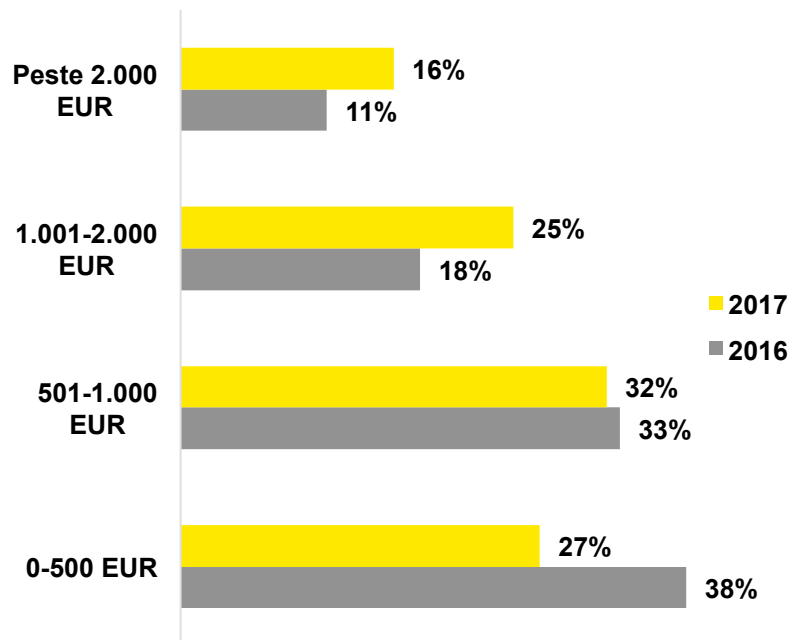
Ce funcție de business vă place cel mai mult să îndepliniți în startup?
(un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

1.8

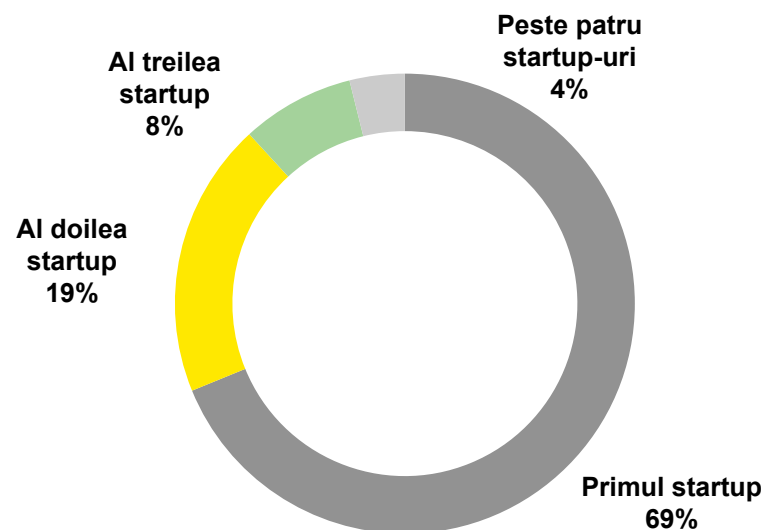
Care este nivelul actual al veniturilor voastre personale? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017 versus ediția 2016

1.9

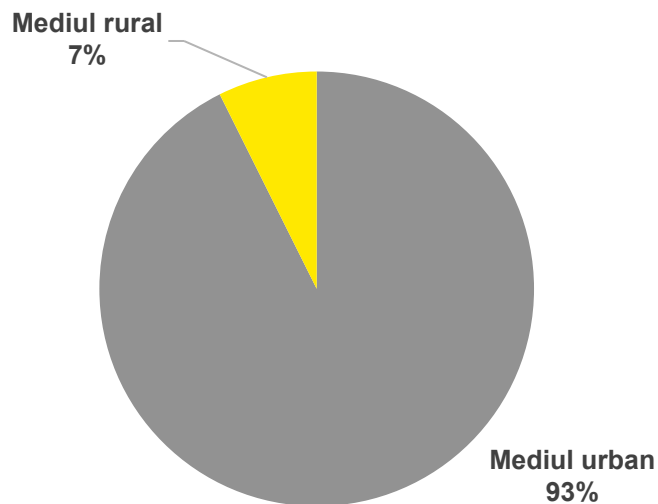
La a câta inițiativă de tip start-up sunteți? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

A.8

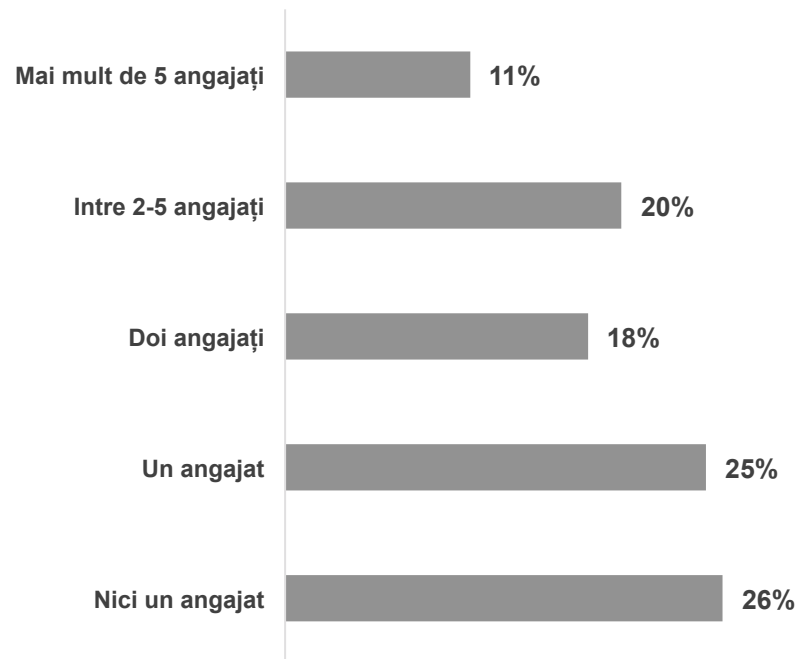
Unde funcționează în acest moment startup-ul? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

A.9

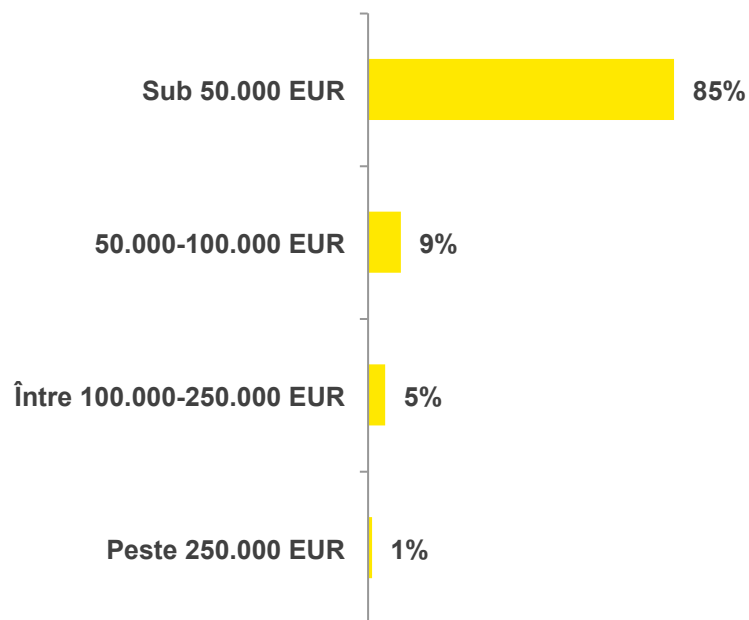
Care este numărul de angajați pe care compania dumneavoastră îi are în acest moment? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

A.8

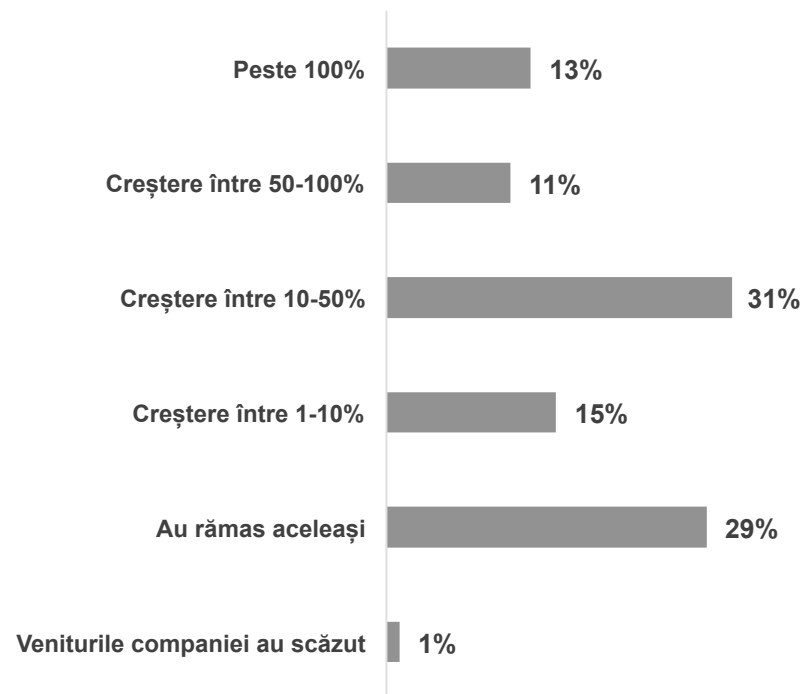
În ce interval de venituri s-a încadrat
compania dumneavoastră în 2016?
(un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017, companiile care au raportat cifră de afaceri în 2016

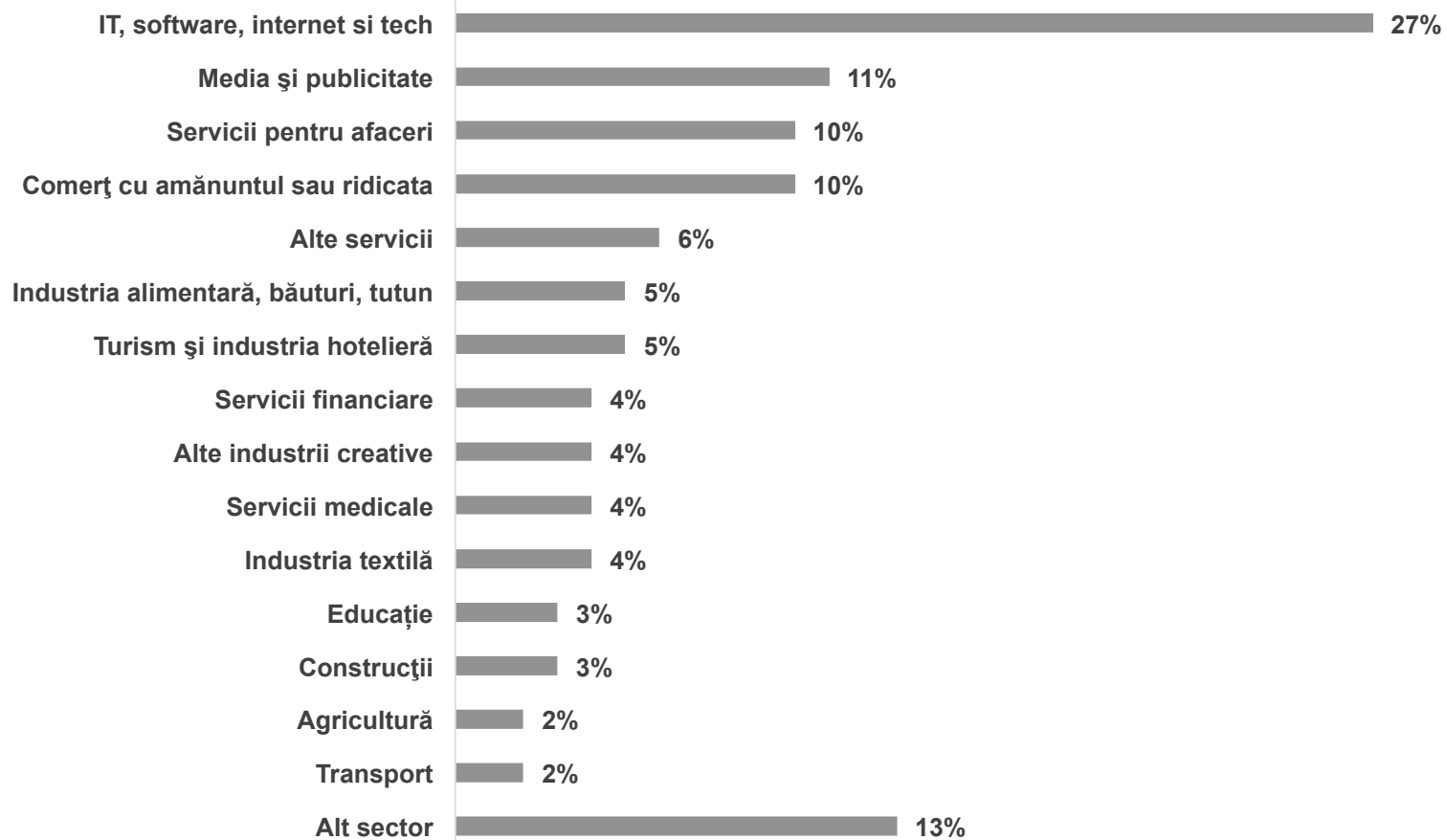
A.9

Cum au evoluat veniturile în 2016 vs.
2015? (%) (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017, companiile care au raportat cifră de afaceri în 2015 și 2016

Care este sectorul de activitate al start-up-ului? (un singur răspuns)

Sursa: Barometrul antreprenorilor de tip startup din România, ediția 2017

Testimoniale din partea autorilor

Alexandru Lupea

Lider al departamentului de audit
EY România

Ne propunem prin studiile dedicate ecosistemului antreprenorial, atât *Barometrul antreprenoriatului românesc*, cât și *Barometrul afacerilor de tip startup*, realizat în colaborare cu Impact Hub, să ajutăm la identificarea și rezolvarea celor mai presante probleme pentru antreprenori.

Scopul final este acela de crește competitivitatea ecosistemului antreprenorial românesc. Si aici mă refer la îmbunătățirea celor cinci piloni ai dezvoltării antreprenoriatului pe care noi îi măsurăm în fiecare an cu ajutorul dumneavoastră, al antreprenorilor. Este vorba despre fiscalitate și reglementare, accesul la finanțare, cultura antreprenorială, educația antreprenorială și ajutorul coordonat în cadrul sistemului.

Economiile cu un ecosistem antreprenorial competitiv vor fi marile câștigătoare ale noului context global. Ele vor fructifica oportunitățile create de mega-tendențe, acele tendințe care vor transforma piața muncii, companii, industrii și economii întregi în anii următori.

Mihaela Matei

Entrepreneurship Communication
Officer, EY România

Antreprenoriatul a făcut pași importanți în ultimii ani în România, într-o așa măsură încât putem vorbi despre un fenomen. Din ce în ce mai mulți tineri își propun să devină antreprenori (și nu vorbim aici despre antreprenoriat de necesitate) și vedem cum rețeaua de *co-working spaces*, *hub-uri*, acceleratoare și incubatoare s-a extins vizibil.

Pe măsură ce ecosistemul antreprenorial se maturizează, observăm că antreprenorii conștientizează nevoia diversificării surselor de finanțare și a unei educații antreprenoriale (de business, leadership, marketing, finanțe etc) mult mai temeinice. Ambele, un acces mai bun la finanțare și o educație mai aplicată antreprenorilor, i-ar ajuta să construiască afaceri mai competitive.

Deocamdată, programele guvernamentale nu funcționează neapărat ca fonduri de capital de risc, în care cei care le acordă își asumă riscul de a pierde banii investiți.

Oana Craioveanu

CEO și Co-fondator Impact Hub
Bucharest

Suntem alături de antreprenorii la început de drum din 2012, prin toate inițiativele și programele Impact Hub Bucharest.

Începând din 2016, prin lansarea Startarium (o inițiativă Impact Hub și ING) oferim antreprenorilor din toată țara acces la resurse de învățare, validare a ideii de afaceri precum și finanțare prin crowdfunding.

Un demers precum Barometrul Startup-urilor din România este foarte important pentru ecosistemul antreprenorial și oferă o imagine de ansamblu asupra tendințelor și evoluției așteptărilor antreprenorilor români.

Cu toții putem fi atenți la mesajele pe care le primim și să adaptăm oferta de servicii pe care le oferim astfel încât să răspundem mai bine nevoilor unei noi generații de antreprenori.

Echipa de proiect

Alexandru Lupea

Lider al departamentului de audit, EY România

alexandru.lupea@ro.ey.com

Mihaela Matei

Entrepreneurship
Communication Officer
EY România

mihaela.matei@ro.ey.com

Oana Craioveanu

CEO și Co-fondator Impact Hub
Bucharest

oana.craioveanu@impacthub.ro

Mulțumim tuturor respondenților pentru sprijinul oferit în realizarea celei de a doua ediții a “Barometrului afacerilor de tip startup din România”. Studiul va fi reluat în anul 2018. Pentru a urmări evoluția percepțiilor antreprenorilor de startup, noua ediție va conține date comparative 2017/2018.

Acesta este un studiu/analiză cantitativă care își propune să evidențieze tendințe în legătură cu aceasta temă și să pună la îndemână ipoteze de lucru ce pot fi ulterior validate prin cercetări de piață extinse, pe eșantioane reprezentative. Acest material este conform informațiilor pe care le deținem la momentul redactării. El are un caracter informativ și de aceea se recomandă apelarea la asistență specializată înainte de a întreprinde orice acțiune în baza lui.

EY | Audit | Taxe | Tranzacții | Consultanță în afaceri

Despre EY

EY este lider global în servicii de audit financiar și certificare, asistență fiscală și juridică, asistență în tranzacții și asistență în afaceri. La nivel global cei 190.000 de angajați ai firmei sunt uniți prin valorile noastre comune și printr-un angajament ferm față de calitate. Facem diferența prin aceea că oferim suport angajaților, clienților și comunităților extinse pentru a-și atinge potențialul.

Despre Impact Hub

Impact Hub este organizația ce susține dezvoltarea antreprenorială a inițiativelor inovatoare în cadrul unei comunități globale, oferind spații de lucru colaborative, programe de dezvoltare și incubare a afacerii, conferințe și evenimente. În România, Impact Hub are prezențe fizice în București și Cluj-Napoca, alăturându-se astfel celor peste 100 de locații de pe 5 continente.

Despre Startarium

Startarium este cea mai complexă platformă online pentru susținerea și educarea antreprenorilor și startup-urilor, lansată în 2016. Conținutul este structurat în mai multe module funcționale - instrumente de business, cursuri online, interviuri cu antreprenori români, platformă de crowdfunding, mentorat, networking și pitching.

Startarium este o inițiativă Impact Hub și ING.

© 2017 EYGM Limited.
Toate drepturile rezervate

EY desemnează organizația globală de firme membre ale EY Global Limited (EYG), o societate cu răspundere limitată din Marea Britanie. EYG constituie organismul principal de conducere și nu furnizează servicii către clienți.

ey.com

